

- Az idős népesség helyzete Székesfehérváron -
Kérdőíves felmérés a székesfehérvári 60 év feletti lakosság
körében
2005 július - 2005 november

A kutatásra Székesfehérvár Megyei Jogú Város Önkormányzatának megbízásából az *Echo Oktatókutató Műhely* és az *Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet* együttműködésben került sor. Belső projekt azonosító: Echo K120/2005

Készítették: Domokos Tamás, Mahler Balázs, Szanyi Ágnes

Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet
H-8000 Székesfehérvár, Forgó u. 15.
Tel: (22) 502-276, Fax: (22) 379-622
projekt@echosurvey.hu, www.echosurvey.hu

Jelen kutatási beszámoló további felhasználásához lépjen kapcsolatba az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet Közhasznú Társasággal!

A kutatási beszámoló kéziratnak minősül, hivatkozni ennek figyelembevételével a feltüntetett szerzők, annak hiányában a beszámolót jegyző szervezet engedélyével lehet.

A kutatáshoz kapcsolódó adatbázis és módszertani anyagok az Intézetnél történt regisztráció után szintén elérhetők.

Javaslatait, észrevételeit, szakmai megjegyzéseit is szívesen várjuk a következő címen:

Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet

8000 Székesfehérvár, Forgó u. 15.

Tel: +36 (22) 502-276

Fax: +36 (22) 379-622

www.echosurvey.hu

info@echosurvey.hu

TARTALOMJEGYZÉK

Vezetői összefoglaló	2. o.
1. Bevezető	4. o.
1.1 A kutatás háttere	4. o.
1.2 A kutatás célja	4. o.
1.3 Alkalmazott módszertan	6. o.
1.4 Adatfeldolgozás	7. o.
2. Az idősek demográfiai helyzete	8. o.
2.1 Fontosabb demográfiai mutatók	8. o.
2.2 Anyagi helyzet	19. o.
3. Közélet	22. o.
4. Szabadidős preferenciák és a család	26. o.
4.1 Családi kapcsolatok	26. o.
4.2 Szabadidős preferenciák	29. o.
5. Egészségmegőrzés	33. o.
6. Értékrend	35. o.

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Székesfehérvár Megyei Jogú Város Önkormányzatának megbízásból az Echo Network tagjaként működő Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet adatfelvételt végzett a 60 éven felüli székesfehérvári lakosok körében 2005 nyarán.

Jelenleg kb. 20 ezer fő 60 éven felüli él Székesfehérváron, korcsoport szerinti arányuk nagyjából megfelel az országos átlagnak: 19 százalék. Részletesen vizsgálva a lakosok korösszetételét az egyes településrészekben jelentős eltéréseket tapasztalhatunk, ami a városrészek sajátos demográfiai helyzetét, és ezzel együtt történelmi múltját is mutatja.

A székesfehérvári időskutatásból kiderült, hogy a fehérvári idősök körülbelül egyharmada született Székesfehérváron, kétharmaduk később költözött ide, döntően az '50-es és '60-as években. A nem őslakos fehérváriak fele a munkahely miatt került a városba, de ezzel együtt ők sem bánták meg, hogy itt maradtak, ugyanis az idősök szeretnek Fehérváron lakni. Minden 10 megkérdezettből 9 ezt válaszolta.

Az anyagi javakkal való gazdálkodás idős korban is különös figyelmet igényel. A korábbi jövedelemnek ugyanakkor sokan mindössze a töredékével rendelkeznek csak, ezért kénytelenek a forrásokat gondosan elosztani. A fehérvári idősök átlagosan havi 67 ezer forintot költenek, ennek az összegnek a 41 százaléka élelmiszerre, 32 százaléka a lakhatási költségekre megy el. E mellett jelentős összegeket fordítanak a szükséges gyógyszerekre, az összes kiadásuk 10 százalékát. Mindezzel együtt az idősök 15-20 százaléka valamilyen hitelt is törleszt. Óvatos becslések alapján az idős háztartások kb. egyharmada él a minimálbér alatti összegből, s egytizedük gazdálkodhat a minimálbér kétszeresét meghaladó összegből.

Az idősök általában viszonylag jól felszerelt háztartásban élnek (sokan nyilván gyermekeikkel), tehát 90-95 százalékuk olyan háztartásban, ahol van színes televízió, telefon. Háromnegyedüknél automata mosógép és mikrohullámú sütő is található a háztartásban. A mobil kommunikáció penetrációjára jellemző, hogy az idősök kétharmada olyan háztartásban él, ahol van mobiltelefon, ugyanakkor számítógéphez is minden negyedik idős hozzájuthat a háztartáson belül, internethez pedig minden hatodik.

Az idősök 70 százaléka saját bevallása alapján nagyon jó viszonyban van családtagjaival, 29 százalék is inkább jónak tekinti azt. Ennek részként az idősök 87 százaléka gyermekeivel legalább hetente találkozik, unokáival 70 százalék ugyanilyen gyakorisággal. Más rokonokkal (testvérekkel, távolabbi rokonokkal) az idősök többsége csak havonta, vagy ritkábban tartja a kapcsolatot. Aki találkozik a családjával az heti átlagban 8-9 órát tölt velük együtt.

A székesfehérvári idős emberek mérsékelten érdeklődnek az országos és városi események iránt. Leginkább az országos és a városi politikai, gazdasági és kulturális eseményeket kísérik figyelemmel, városi sportesemények, a civil szervezetek, a múzeumok, a könyvtárak, a művelődési házak, a színház, és a nyugdíjas klubok programjai iránt csak kevesen érdeklődnek.

A megkérdezettek szabadidejüket leggyakrabban tv nézéssel, újság vagy könyv olvasásával és házimunkával töltik, 80-90 százalékuknál ez napi rendszerességgel megélt elfoglaltság. Sokan hallgatnak heti rendszerességgel zenét is, vagy mennek el sétálni. Jóval kevesebben sportolnak, mozognak szabadidejükben, alig egynegyedük heti programjában fordul ez elő. Szórakozni szinte alig járnak az idősek, mindössze egytizedük szabadidős struktúrájába épült ez be szervesen.

A kutatás kitért az idősek internetezési szokásaira is. Örömmel mondható el, hogy fehérvári idősek számára sem ismeretlen a net, egytizedük már valahol (elsősorban a családja körében) találkozott ezzel az új médiummal, s néhány százalékuk rendszeresen is használja. Ennek fényben különös jelentőséget kap az a tény is, hogy a fehérvári idősek egyötöde nyilatkozott úgy, hogy ha lennének speciálisan az időseknek kialakított ingyenes Internet pontok a városban, akkor valószínűleg megismerkednének vele.

A 60 éven felüli fehérváriak 10-15 százaléka fejt ki civil aktivitást, elsősorban valamilyen klub, elsősorban persze nyugdíjas klub keretén belül tevékenykedik. Más civil szervezetben (egyesületnél, alapítványnál) 2-3 százalékuk dolgozik önkéntesként.

A fehérvári idősek saját bevallásuk szerint igen rossz étrend szerint táplálkoznak, napi rendszerességgel 18 százalékuk fogyaszt húst tartalmazó ételleket, gyümölcsöt és zöldséget csak 40 százalékuk eszik naponta, pékárukat is csak 70 százalékuk fogyaszt napi rendszerességgel. Édességeket, állati zsírral készült ételleket 30-40 százalékuk fogyaszt hetente többször, ugyanakkor tejterméket csak minden második idős ember eszik napi rendszerességgel.

Az egészségi problémákat tekintve az idősek leggyakrabban magas vérnyomással, és reumatikus betegségekkel küzdenek fehérváron is, ezen kívül közel minden második 60 éven felüli lakosnak van szív és a keringési rendszerrel kapcsolatos betegedése, egyharmaduknál érlemeszesedés és a mozgásszervi betegség is van.

Értékrendi kérdések egy részében az idősek igen megosztottak, másoknál teljesen egyöntetűen nyilatkoznak. Utóbbiba tartozik a gyermekvállalás és a házasság kérdésköre, úgy vélik, hogy a házasság fontos intézmény, az élettársi együttélés nem adja vissza ugyanazt a családi érzést. Ennek ellenére a válást nem ítélik el, többségük elfogadja, egy házasság természetes befejezésének tekintik, ha úgy adódik. Véleményt formáltak továbbá saját, illetve korosztályuk helyzetéről, a demokráciáról, és az életmóddal kapcsolatos általános értékekről.

1. Bevezető

1.1 A kutatás háttere

Székesfehérvár Megyei Jogú Város Önkormányzatának támogatásával az Echo Network tagjaként működő Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet adatfelvételt végzett a 60 éven felüli székesfehérvári lakosok körében 2005 nyarán. Az idei kutatási beszámoló és a korábban készült szociális térkép adatai alapján készült el a székesfehérvári idős népesség helyzetét bemutató jelentés.

1.2 A kutatás célja

Székesfehérvár népessége – csakúgy, mint az ország többsége – öregedő helyi társadalom. Ez a tény már rövid távon is jelentős hatással van az egyes társadalmi alrendszer működésére, hosszú távon pedig alapvetően megváltoztatja a munka világát, a szociális, kulturális, egészségügyi, egyszóval a humán stratégiát.

Az idősek – megkülönböztetett figyelem fenntartása mellett – legtöbbször nem igényelnek speciális önkormányzati bánásmódot, de ettől függetlenül szükséges, hogy a városban élő nyugdíjasokról, idősebb korosztály tagjairól, élethelyzetükről, problémáikról pontos képet alkossunk, mivel a helyi közösség életében egyre inkább meghatározóbbá válnak. Így, a település alapvető demográfiai sajátosságain túl (nemi és korcsoportos korfa, halálozási arány, halálloki statisztika, várható élettartam, időskori migráció), szükséges tanulmányozni az idősek kulturális, szabadidős preferenciáit, szociális problémáit, helyzetét, mentálhigiénés állapotát, az alapvető értékrendi, identitási jellemzőiket, fogyasztási szokásokról, érdekérvényesítéshez valamint a közéleti szerepléshez való viszonyukat, anyagi, egzisztenciális helyzetüket.

1.3 Alkalmazott módszertan

Az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet tevékenységének fő célja, hogy a társadalomtudományok módszereinek felhasználásával segítse a helyi közösséget a jelenségek megértésében, támogassa a döntések előkészítését, a meghozott döntések monitoring elemzését, valamint a végrehajtás hatékonyságának mérését. Jelen vizsgálat során a téma összetettsége és a célcsoport heterogenitása miatt komplex módszertan alkalmazása szükséges.

A vizsgálat során három komponensű módszertannal dolgoztunk. Egyrészt megszólítottuk magukat az érintetteket egy kérdőíves adatfelvétellel, másrészt célzott interjúkat folytattunk egy fókuszcsoportban a korosztály érdekeit megjelenítő intézményekkel, szervezetekkel, harmadrészt pedig

a meglévő statisztikák és elemzések (KSH megyei adatok, Népszámlálás, DPA, szociális térkép) másodelemzésére került sor.

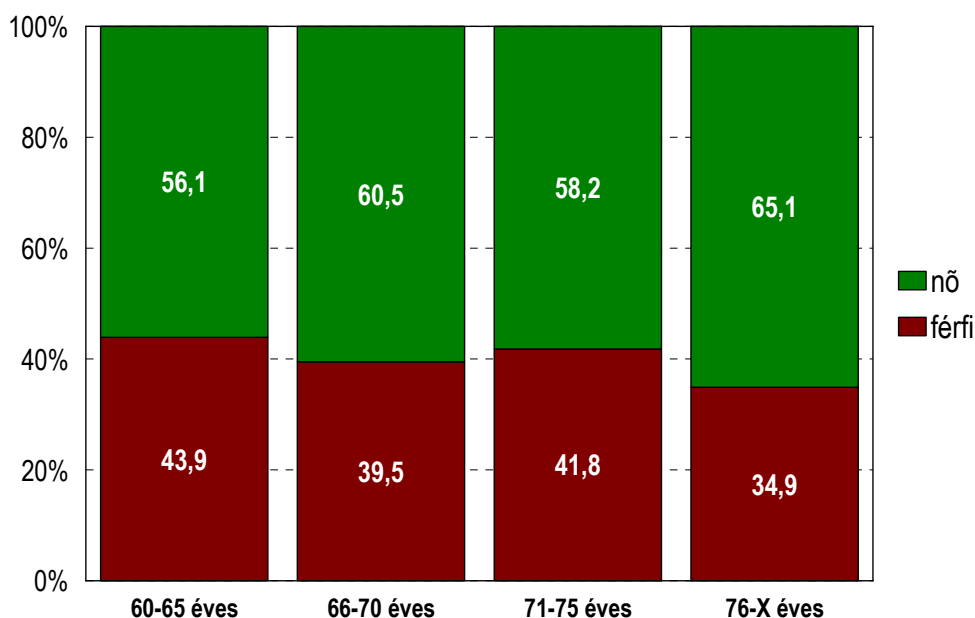
A kutatás legfontosabb indikátorai és az indikátorokhoz rendelt kérdéscsoportok a következők lettek:

Indikátor	Kérdéscsoport
Demográfiai helyzet	Státusz, életkor Öregedési index Idősek aránya területi egységenként Földrajzi és társadalmi mobilitás
Szociális helyzet	Havi kiadások szerkezete Bevételi szerkezet Adósságállomány Igényelt és megkapott szociális támogatások
Generációs kapcsolatok	Milyen viszonyban van a családjával Hol él a családja, milyen aktív a kapcsolat Családi reciprocitás (segít-e a gyerekeknek, unokáknak illetve ők segítenek-e neki) Generációs konfliktusok
Szabadidős szokások	Elektronikus és írott média fogyasztási szokásai Klubélet, öntevékeny csoportok, civil szervezeti tagság Érdeklődési területek, utazás Időmérleg (mire mennyi időt fordít)
Gazdasági helyzet	Nyugdíj mellett dolgozik-e? Hol, mennyi időben? Megtakarítások Vagyontárgyak
Egészségi állapot	Betegségek Egészségmegőrzés Pszichoaktív szerek (dohányzás, alkohol) Táplálkozási szokások
E-learning	Internettel kapcsolatos ismeretek, attitűd Nyugdíjas e-pontok (?)
Lokálpatriotizmus	Mit adott a város neki Mit adott a városnak Mennyire szeret itt élni/lakni Hogyan vélekedik a város fejlődéséről, múltjáról, jelenéről, jövőjéről
Értékrend	Szocializmus társadalmi értékeinek megítélése Poszt-szocialista időszak társadalmi értékeinek megítélése Siker felfogás Előítélettel kapcsolatos attitűdök mérése

1.4 Kérdőíves adatfelvétel

A kutatás empirikus adatfelvételét az Intézményünk keretén belül működő Echo Research Center végezte. A kutatás során a postai adatfelvételi módszert választottuk, ez kijelölte számunkra a mintavételi elveket, úgynevezett önkiválasztó mintával dolgoztunk. A népesség-nyilvántartó 2005. január 1-i adatai alapján 19916 fő 60 éven felüli, állandó lakcímmel rendelkező lakos él a városban (mintavételi keret). Ebből vettünk 5 százalékos rétegzett mintát területi, korcsoportos és nemi megoszlás szerint, mindösszesen 996 fő került a mintába.

A mintavételi keret nemi megoszlása korcsoportonként

Az önkitöltős kérdőíves adatfelvételi mód sajátossága, hogy a végleges mintába kerülés egyetlen dologtól függ, attól, hogy a válaszolásra felkért adatszolgáltató visszaküldi-e a kérdőívet. Az általunk kiküldött kérdőíveket az adatfelvételi időszak egy hónapja alatt 120 értékelhető kérdőív érkezett vissza. A kérdőíves adatok elemzésekor. A visszaérkezett kérdőívek belső aránya földrajzilag, nemek szerint és korcsoport szerint is eltérhet a kiküldött kérdőívek belső arányától. Ez az eltérés azt mutatja, hogy az idős férfiak motiváltabbak voltak a kérdőívre való válaszolásra. A visszaérkezési aránytalanságokat korcsoport és nem szerinti súlyozással korrigáltuk.

Mivel az alkalmazott kutatási módszer nem tette lehetővé valószínűségi mintavétel alkalmazását így a kutatás végleges mintája esetében a mintavételi hiba sem becsülhető meg. Mivel

azonban a településrész szerinti összetétel és a súlyozott kor/nem dimenzió tekintetében nincs számottevő eltérés a mintavételi keret és a minta között, az adatbázis alkalmas a kutatási koncepcióban foglalt kérdések vizsgálatára, alapvető tendenciák jelzésére.

1.5 Adatfeldolgozás

A *kvantitatív elemzés* során a kérdőívből kinyerhető empirikus adatokat kódolás után számítógépen rögzítettük és ellenőriztük. Az adatelemzést SPSS programmal végeztük.

Egyes kérdéseknél azt kértük a válaszolóktól, hogy értékeljenek állításokat, minősítsenek társadalmi problémákat, intézményeket négy, öt illetve hétfokú skálán. Ezen kérdések esetében a kapott értékeket a könnyebb összehasonlíthatóság érdekében egy százfokú skálára számoltuk át, ahol a százas értéket az jelentette volna, ha az adott kérdésre minden válaszoló egyöntetűen a maximális, a nullát pedig az, ha a minimális pontszámot adja. A határ az ilyen százfokú skálákon az ötven pont. Az ez alatti érték általában negatív véleményt (bizalmatlanságot, elégedetlenséget, elutasítást stb.), míg az e feletti érték pozitív véleményt (elégedettséget, bizalmat, támogatottságot stb.) jelez¹.

A gyakrabban használt egyváltozós elemzési technikák (gyakoriság, átlagok stb.) mellett a rejtett tartalmak, tendenciák vázolására ún. többváltozós matematikai-statisztikai módszereket is használtunk.

A *kvalitatív elemzés* eredményei a törzsszövegben nem kerültek egyértelmű összesítésre. Ennek oka az, hogy a fókuszcsoportos vizsgálat a teljes elemzési tematikát vette górcső alá, így célszerűnek láttuk a tapasztalatokat az adott eredményekhez hozzáfűzni, helyenként csoportosítva, illetve egyenként közölni. Persze adódtak olyan problémakörök is, melyek nem kerültek kvalitatív tesztelés alá, ezek értelemszerűen nincsenek külön feltüntetve.

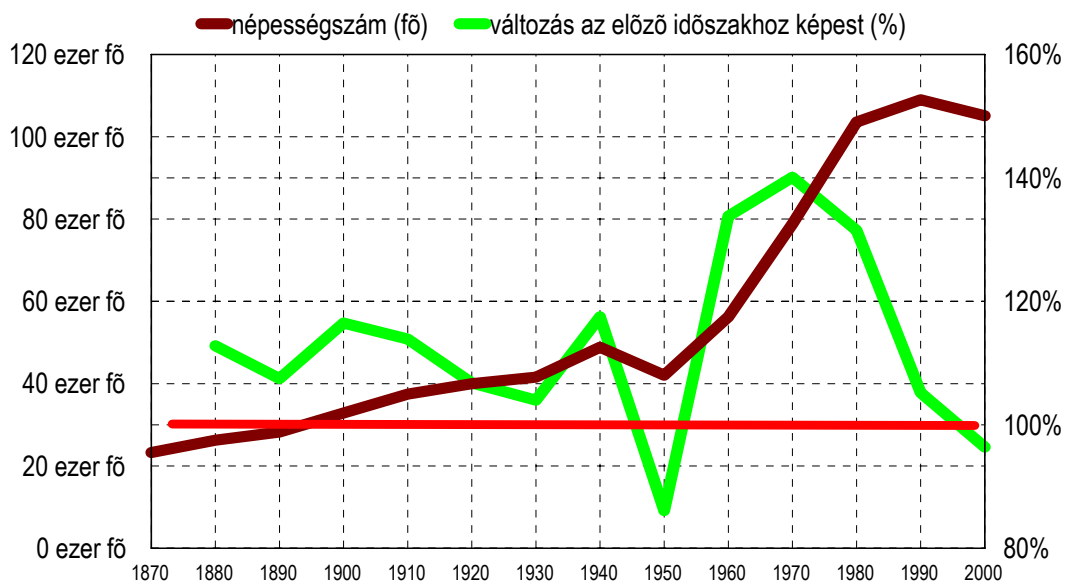
¹ A százfokú skálára átkódolt ordinális mérési szintű skálák természete az átkódolással nem változott meg, továbbra sem tekinthető klasszikus arányskálának, vagyis a két skála érték között csak kisebb nagyobb relációkat lehet tenni de aritmetikai jellegű interpretációt nem tehetünk (pl. nem mondhatjuk, hogy az egyik vagy másik skálaérték pontosan kétszer nagyobb a másikonál).

2. A város és az idős népesség demográfiai helyzete

2.1 Fontosabb demográfiai mutatók²

Székesfehérvár népessége 1870-től az 1990-es évekig folyamatosan nőtt, csak a második világháború éveiben tapasztalható csökkenés. Ez a növekedési pálya azonban az 1990-es években megfordult, 1990 és 2001 között csökkenés következett be mind az állandó népesség, mind a lakónépesség tekintetében. 2001-ben a népszámlálás alapján az állandó népesség 103070, a lakónépesség 106346 fő volt.

Székesfehérvár lakónépességének alakulása

forrás: KSH évkönyvek

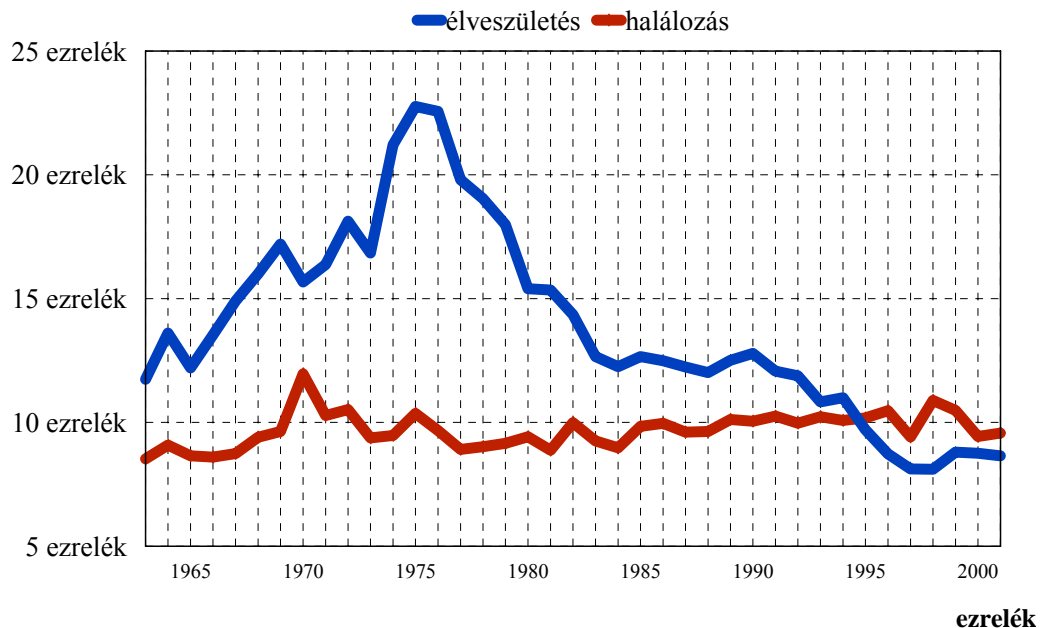
Részletesebben vizsgálva a lakónépességének száma 1870 és 2000 között több mint négyszeresére nőtt (23.279 főről 105.119 főre). A város népessége először 1870 és 1940 között duplázódott meg, ebben az időszakban a legintenzívebb növekedés 1890 és 1900, valamint 1930 és 1940 között mérhető, amikor 116 illetve 117 százalékos volt a népesség növekedése az előző évtizedhez képest. A második világháború miatt érthetően egy kis mértékű népesség csökkenés volt, de a háború utáni 30 évben a város ismét megduplázta a népességét, az 1980-as népszámlálás idején már több mint 100 ezer lakosa volt a városnak. Ebben az időszakban a legintenzívebb növekedési ütem

² A fejezet egy része a meglévő statisztikákon túl a 2003-as „Székesfehérvár szociális térképe” című, az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet által készített tanulmány eredményei alapján készült.

(140 százalékos) az 1960-as években volt. Ezt nyilván a város ipari szerepének rohamos fokozása hozta magával (Videoton, Könnyűfémű, Ikarus), a nagymértékű munkaerő kereslet sokakat csábított a városba. A mostani idős népesség jelentős része szintén ekkor érkezett bevándorlóként. Ettől az időszaktól kezdve a város népességének növekedési üteme folyamatosan lassul, s a 90-es években már abszolút értékben is csökkenés mérhető.

A település lakóinak száma 1979-ben lépte át a százezres határt, 1984-ig még tovább emelkedett, azóta azonban – kisebb ingadozásokkal –1995-ig állandónak volt tekinthető. A 90-es évek első felének gazdasági válsága még nem hozta magával a népességszám azonnali csökkenését, viszont a 90-es évek közepétől (meglepő módon a gazdasági stabilizálódás és a multinacionális tőke által okozott munkaerő kereslet idején) csökkent a város népessége, öt év alatt közel 4000 fővel. Ennek elsősorban a negatív vándorlási egyenleg az oka, 2000-ben a természetes fogyás mellé már -989 fős negatív vándorlási egyenleg párosult. A népesség számának alakulását a természetes szaporodás vagy fogyás, valamint a vándorlási egyenleg jelentősen befolyásolja. 1970 és 1990 között Székesfehérváron mindkét mutató pozitív volt, azaz a természetes szaporodás mellé pozitív vándorlási egyenleg társult. 1990 és 2001 között azonban mindkét mutató negatívvá vált, a halálozások száma meghaladta a születések számát és az elvándorlók száma magasabb volt, mint a beköltözőké. A születések száma a három évtizedet tekintve folyamatosan csökkent, 1970 és 1979 között 16508 élve születés volt Székesfehérváron, 1980 és 89 között 14226, 1990 és 2001 között viszont már csak 12010. A vándorlási különbözet is 1970-79-es időszakban volt a legnagyobb, 16263, ami több mint az élve születések száma az adott időszakban. 1980 és 89 között a vándorlási különbözet több mint 90 százalékkal csökkent, az egyenleg ebben az időszakban 1493 fő. 1990 és 2001 között a vándorlási különbözet is negatívvá vált, 2561 fővel többen hagyták el a várost, mint ahányan beköltöztek.

Ezer lakosra jutó élveszületés és halálozás alakulása (1963-2001)

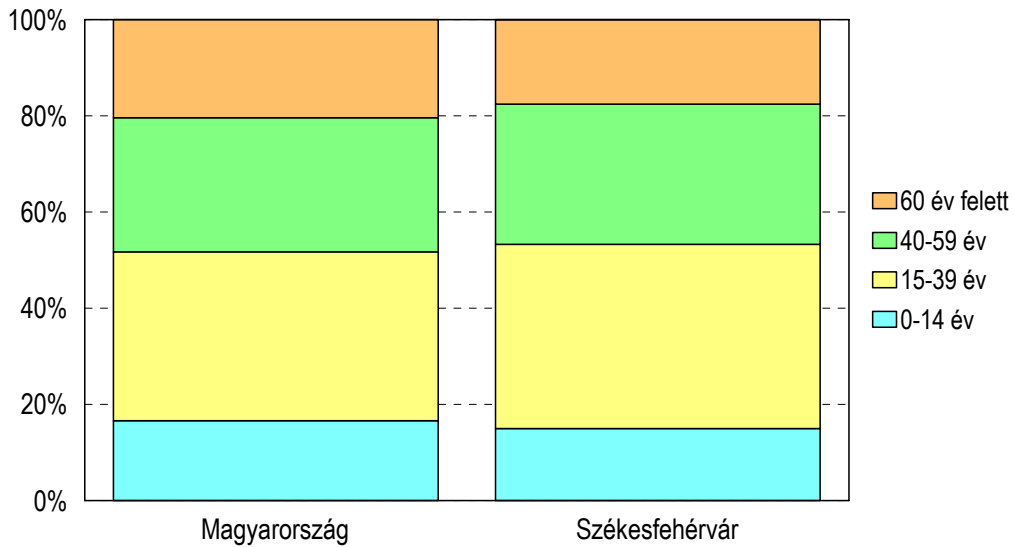

Részletesebben vizsgálva a természetes szaporodást, Székesfehérvár ebből a szempontból láthatóan egyre kedvezőtlenebb helyzetben van, a háború utáni „baby boom” gyermekeinek szülő korba való lépése, valamint az 1960-70 közötti nagymértékű bevándorlásnak köszönhetően 1974-78 között a természetes szaporodás aránya meghaladta a 10 ezreléket. Az ezt követő évektől kezdve a természetes szaporodás hirtelen lecsökkent, hét évvel később, 1985-ben már három ezrelék alá került. 1995-től kezdve pedig a természetes szaporodás negatív előjelű, vagyis természetes fogyásról kell beszélni.

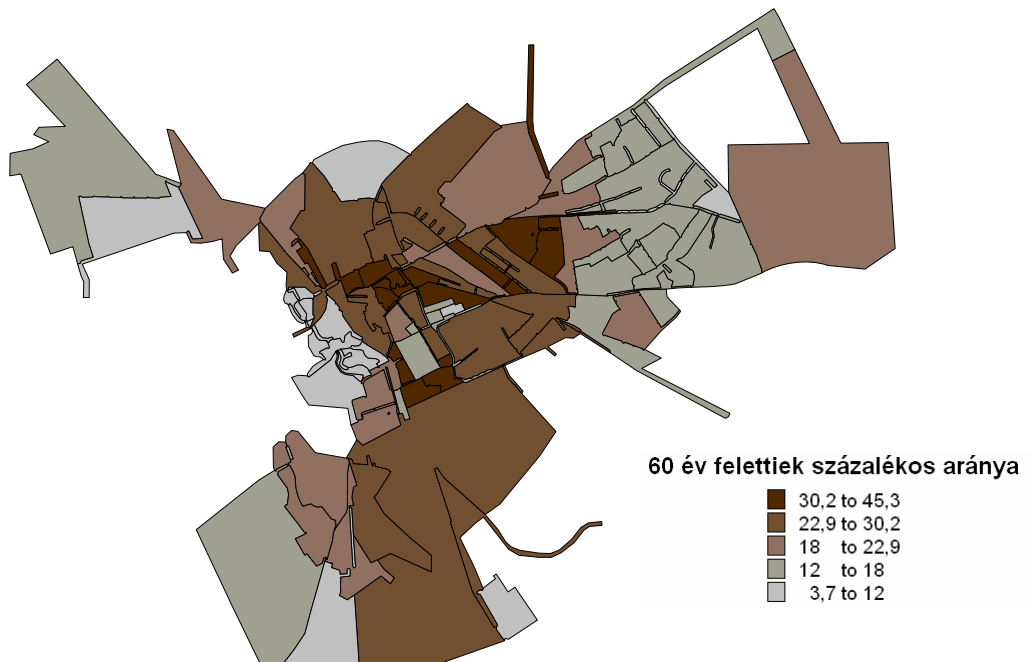
Az ezer lakosra jutó halálozás száma a 70-es évektől kezdve gyakorlatilag állandó, 9-10 között ingadozik, míg a születésszám 1975-től kezdve folyamatosan csökken a 22,7 ezrelékes arány, a 80-as években már csak 12-15 ezrelék volt, 95 után pedig 8-9 ezrelék, ami alacsonyabb, mint a halálozási arány, tehát természetes fogyás mérhető. Jelenleg tehát a természetes fogyáshoz párosul egy negatív vándorlási egyenleg egy öregedő városban, ami igen komoly következményekkel járhat a jövőre nézve.

Székesfehérváron a népesség korcsoport szerinti megoszlása nagyjából megfelel az országos átlagnak.

A népesség korcsoport szerinti megoszlása

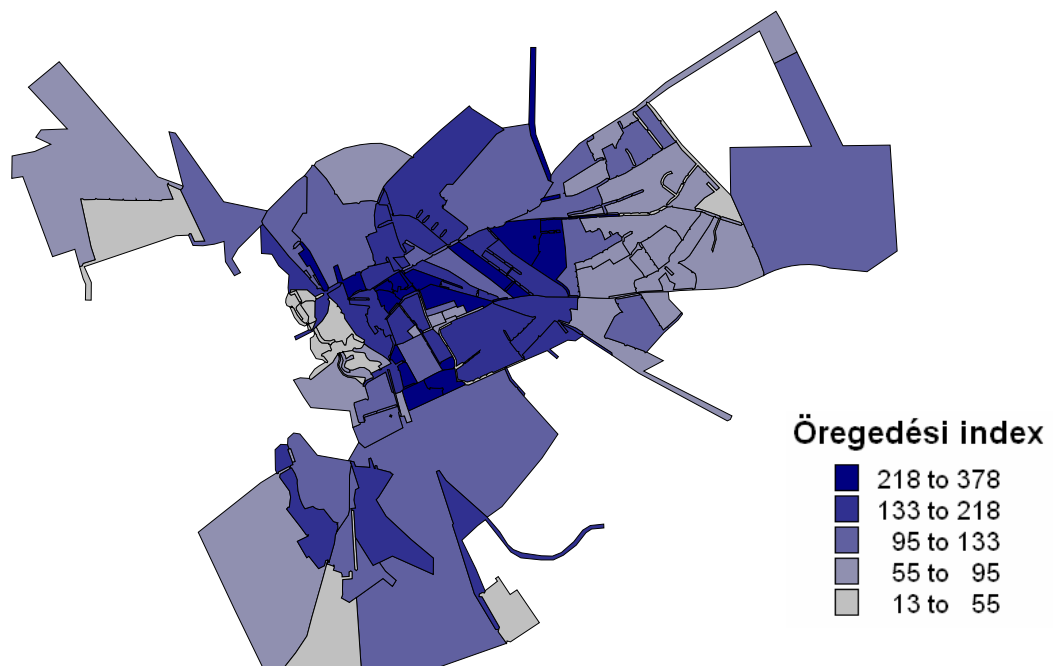

Összevetve a lakosok életkorát az egyes városrészekben, megállapítható, hogy a gazdaságilag leginkább aktívnak tekinthető korosztály (30-60 közöttiek) aránya a Palatovárosban a legmagasabb (65 százalék), s az Öreghegy-Ráchegegy részen a legalacsonyabb, mindössze 46 százalék. A városban élők felnőttek átlagéletkora 45,4 év, ez az átlag azonban elfedi a városrészek között különbségeket, melyet az alábbi diagram szemléltet.

Jelenleg kb. 20 ezer fő 60 éven felüli lakos él Székesfehérváron, korcsoport szerinti arányuk nagyjából megfelel az országos átlagnak, 19 százalék. Részletesen vizsgálva a lakosok korösszetételét az egyes településrészekben jelentős eltéréseket tapasztalhatunk, ami a városrészek sajátos demográfiai helyzetét mutatja. A fiatalok aránya legnagyobb Palotaváros északi részén és Feketehegyen élnek (25-26 százalék az arányuk), a legkisebb arányban pedig az Ősz u., Prohászka, Almássy telepeken valamint a Kadocsa út környékén, népességbeli részarányuk csak 14-15 százalék. A fiatal felnőttek a Palotaváros déli részén laknak magasabb arányban (a népesség 27 százaléka), de arányuk Vízvárosban és Palotaváros északi részén is meghaladja az átlagot.

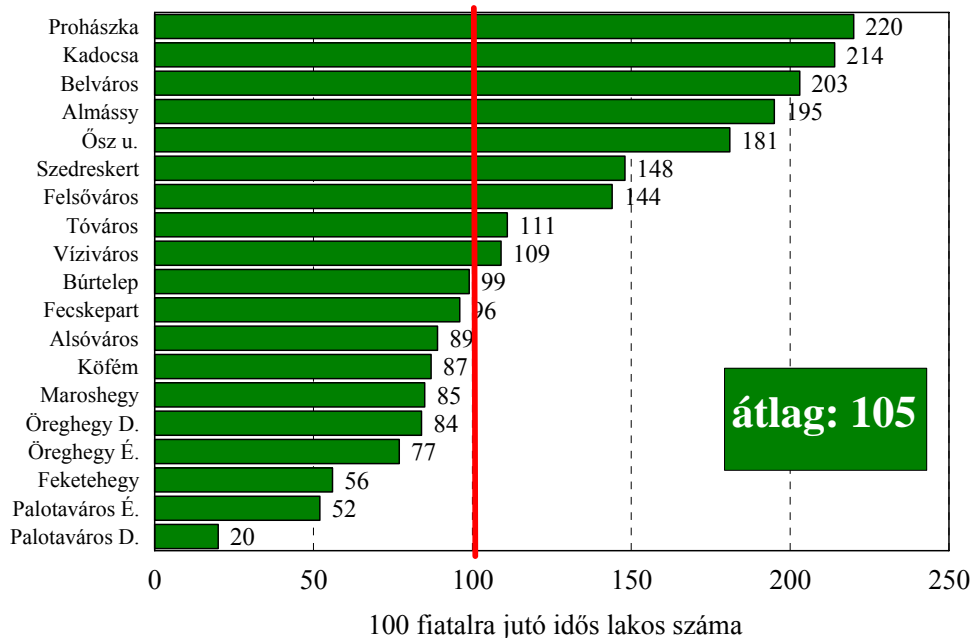
Az idős népesség (60 éven felüliek) az átlagos 19 százalékkal szemben a Belvárosban 32, a Prohászka út környékén (vasút környék) 33, az Almássy telepen 28, a Kadocsa környékén 29 százalékát teszik ki a lakosoknak. Ezzel szemben a 60 éven felüliek aránya nem éri el a 10 százalékot sem a Palotavárosban, s csupán 14-16 százalék Feketehegyen illetve Öreghegyen.

Az, hogy egy városrészben az idős népesség aránya átlag feletti, csak abban az esetben okozhat tartósan problémát, ha nincsenek helyben olyan fiatalok, akik a helyükbe lépnek majd. Az öregedési index éppen erre a problémára hívja fel figyelmet. Minden egyes kerületben és körzetben kiszámoltuk a fiatalokra (18 éven aluliakra) jutó idősök (60 éven felüliek) arányát. A város egészére nézve az öregedési index értéke 105 vagyis 100 fiatalra átlagosan 105 idős lakos jut, ám ahogy az várható, vannak kifejezetten kedvező helyzetben lévő településrészek és vannak igen öregedő kerületek is. A legmagasabb öregedési index a Belvárost, a Prohászka és a Kadocsa környékét jellemzi, ezeken a területeken 100 fiatalra több, mint 200 idős lakos jut átlagosan. Ezeken kívül a

Szedreskert, az Ősz utca környéke, Felsőváros és az Almássy telep is egyértelműen öregedő városrész, míg Palotaváros, Feketehegy, Öreghegy és Maroshegy öregedési indexe a legalacsonyabb.

Öregedési index kerületenként

A 18 éven aluli népesség és a 60 éven felüli népesség gazdasági aktivitása igen korlátozott, ez a két korcsoport jellemzően eltartottakból áll, míg a 18-59 közötti korosztályt tipikusan a gazdaságilag aktívak alkotják. Az eltartottak korcsoportjában lévők száma az aktívak arányában adja a függőségi indexet. Ennek értéke városi szinten 60, vagyis 100 aktív korban lévő lakosra 60 inaktív korban lévő lakos jut. Az öregedő városrészekben a függőségi index ennél jóval magasabb értéket vesz fel, a Prohászkan 100 aktívra 94, a Belvárosban 89 eltartott jut.

Kerület	Elnevezés	0-17 évesek aránya	18-29 évesek aránya	30-59 évesek aránya	60-X évesek aránya
	Átlag	18,3	20,1	42,2	19,3
1	Szedreskert	16,9	18,4	39,9	24,9
2	Belváros	15,5	15,6	37,3	31,5
3	Ősz u.	14,6	20,2	38,9	26,3
4	Víziváros	17,0	22,1	42,4	18,5
5	Prohászka	15,2	15,1	36,3	33,4
6	Tóváros	17,3	20,8	42,7	19,3
7	Palotaváros	17,7	26,9	46,0	9,3
8	Palotaváros	26,3	22,9	45,6	5,2
9	Feketehegy	24,5	18,4	43,5	13,6
10	Fecskepart	18,2	20,0	44,2	17,6
11	Felsőváros	17,6	16,7	40,5	25,2
12	Almássy	14,5	17,7	39,5	28,3
13	Kadocsa	13,7	17,6	39,5	29,2
14	Öreghegy	19,1	21,1	45,1	14,7
15	Öreghegy	18,6	20,7	45,0	15,7
16	Kőfém	19,3	19,5	44,4	16,8
17	Búrtelep	21,2	16,4	41,3	21,1
18	Alsóváros	20,5	18,5	42,8	18,3
19	Maroshegy	19,7	20,8	42,7	16,8

Forrás: Echo Survey szociális térkép, 2003

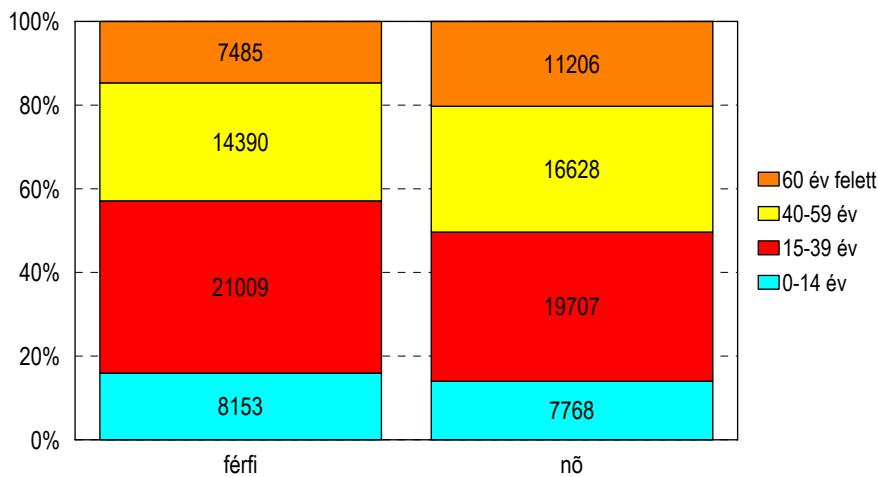
Kerület	Elnevezés	Öregedési index (60 éven felüliek száma a 18 éven aluliak arányában)	Függőségi index (60 éven felüliek és a 18 éven aluliak száma a 18- 59 évesek arányában)	Ifjúsági index (A 30 éven aluliak száma a 30 éven felüliek arányában)
	Átlag	105	60	62
1	Szedreskert	148	72	54
2	Belváros	203	89	45
3	Ősz u.	181	69	53
4	Víziváros	109	55	64
5	Prohászka	220	94	43
6	Tóváros	111	58	62
7	Palotaváros	52	37	81
8	Palotaváros	20	46	97
9	Feketehegy	56	62	75
10	Fecskepart	96	56	62
11	Felsőváros	144	75	52
12	Almássy	195	75	48
13	Kadocsa	214	75	45
14	Öreghegy	77	51	67
15	Öreghegy	84	52	65
16	Kőfém	87	57	63
17	Búrtelep	99	73	60
18	Alsóváros	89	63	64
19	Maroshegy	85	57	68

Forrás: Echo Survey szociális térkép, 2003

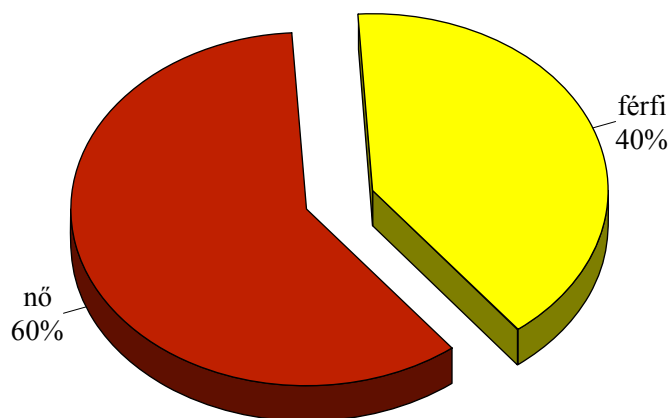
A 60 év feletti lakosság átlagéletkora 70,5 év. Az idős népességben belül a 60-69 évesek aránya 52 százalék, a 70-79 éveseké 35 százalék, a 80 évesek vagy idősebb lakosok aránya pedig 13 százalék az idős lakosokon belül.

A népszámlálás idején a városban a lakosok 48 százaléka (51037 fő) férfi, 52 százaléka (55309 fő) nő volt, így 1000 férfira 1084 nő jut, ami kiegyensúlyozottabb, mint az országos átlag (1102). A nők száma és aránya a 0-39 éves korosztályban alacsonyabb, mint a férfiaké, az idősebb korosztályokban azonban fordított a helyzet. A városban 100 felnőtt korú lakosra 22 gyermekkorú és 26 öregkorú jut, a 100 gyermekkorúra jutó öregkorúak száma pedig 117.

A népesség korcsoport és nemek szerinti megoszlása Székesfehérváron

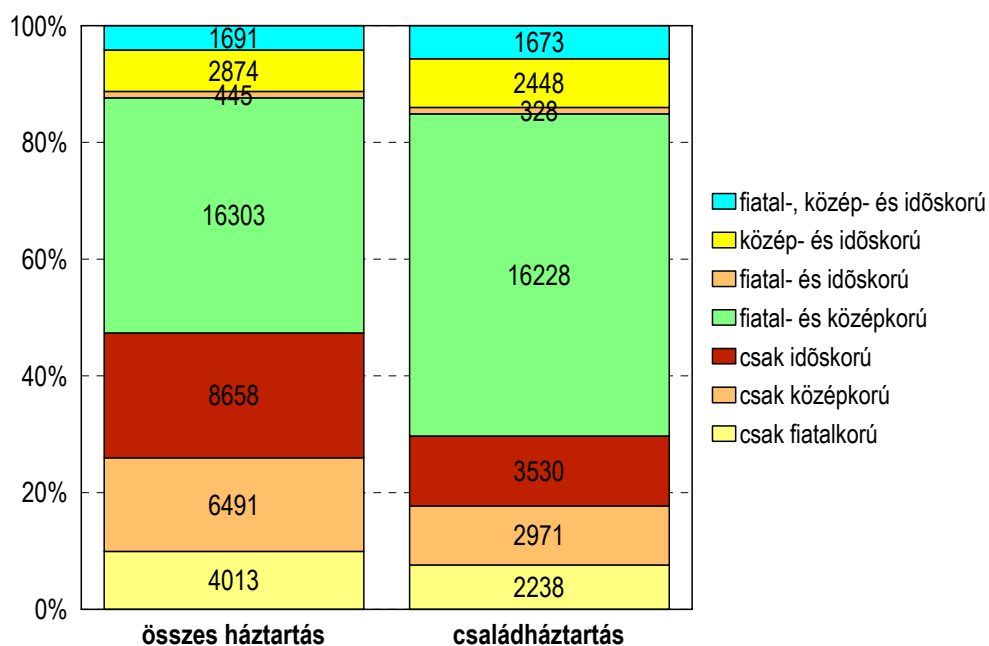
A 60 éven felüliek nemi megoszlása Székesfehérváron

Az idős lakosok többsége nem egyedül él a magányos öregek aránya kb. egyharmad, ugyanakkor a csak időskorúakból álló háztartások csaknem 60 százaléka egyszemélyes háztartás. Az idősek egyharmada saját családi házban, kétharmada saját tulajdonú tömbházi vagy lakótelep lakásában él, az átlagosan két lakószobával.

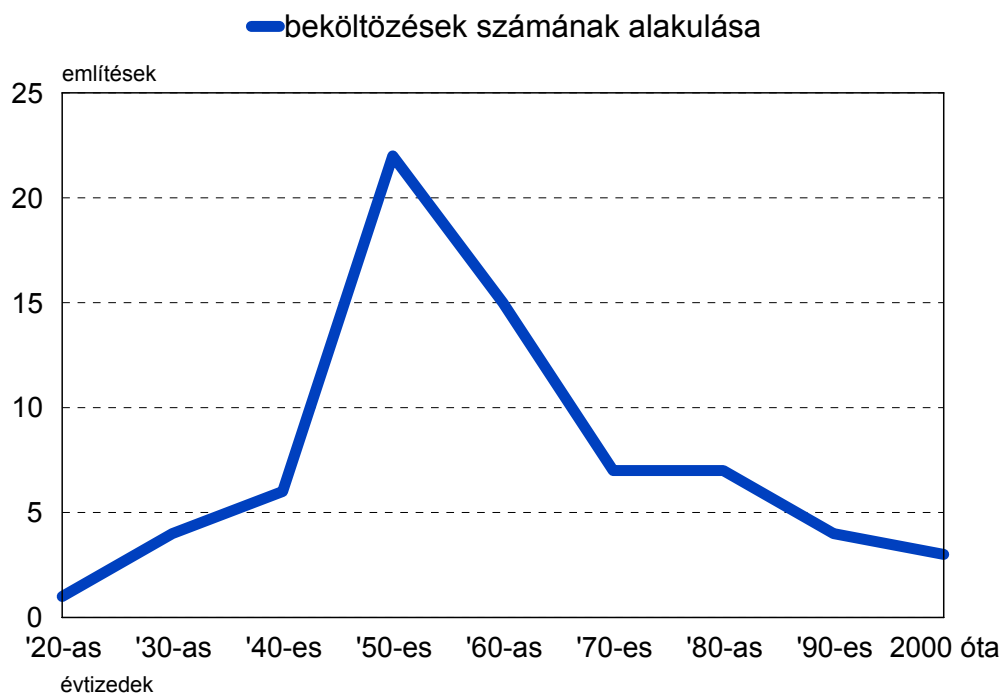
A háztartások korösszetétel szerinti megoszlásának vizsgálatakor az derül ki, hogy a legtöbb háztartásban fiatal- és középkorú személyek egyaránt megtalálhatók, de ez a szerkezet nagyobb arányban fordul elő a családháztartások között. A csak időskorúakból álló háztartások aránya az összes háztartás között lényegesen nagyobb, mint a családháztartások esetében. Emögött az áll, hogy a csak időskorúakból álló háztartások csaknem 60 százaléka egyszemélyes háztartás. A csak fiatalokból álló háztartásoknak 42 százaléka egyszemélyes háztartás, a középkorúaknál ez az arány 53 százalék. Az egyszemélyes háztartásokban élők majdnem fele időskorú, 34 százaléka középkorú és alig több mint 16 százaléka fiatalok.

Háztartások szerkezete

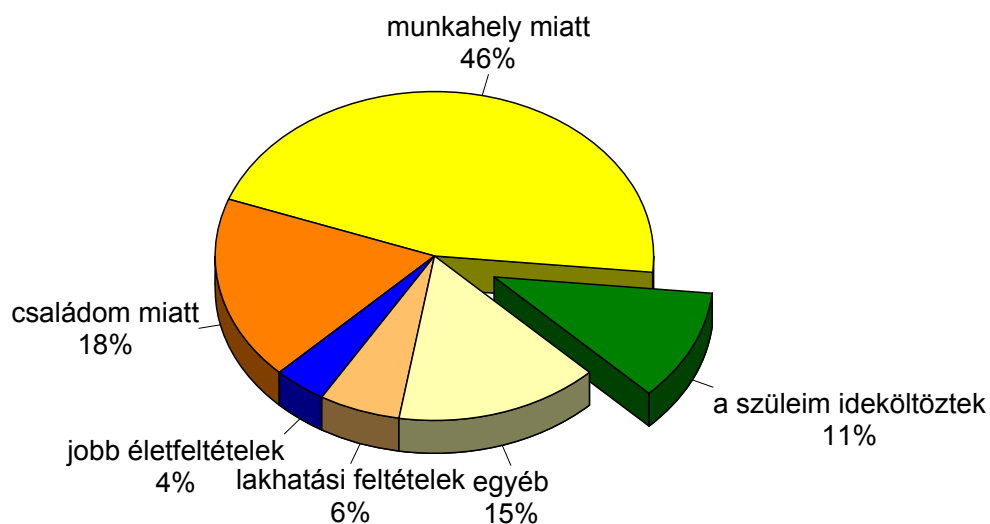

A székesfehérvári idős kutatásból kiderült, hogy a fehérvári idősek körülbelül egyharmada született Székesfehérváron, kétharmaduk később költözött ide, döntően az '50-es és '60-as években. Nem őslakos fehérváriak fele a munkahely miatt telepedett le itt. Ezzel együtt ők sem bánták meg, hogy ide költöztek, ugyanis az idősek szeretnek Fehérváron lakni. Minden 10 megkérdezettből 9 ezt válaszolta.

Mikor költözött Székesfehérvárra?

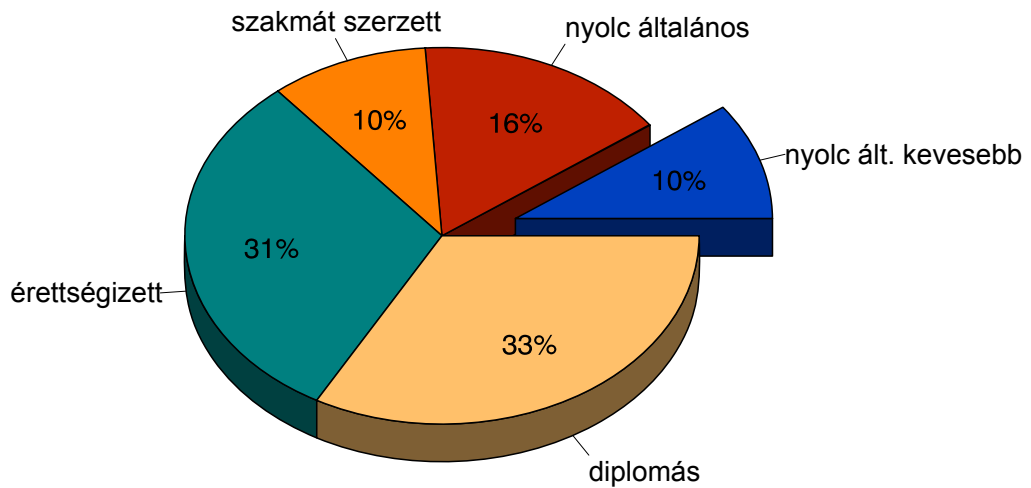
Ön miért költözött Székesfehérvárra?

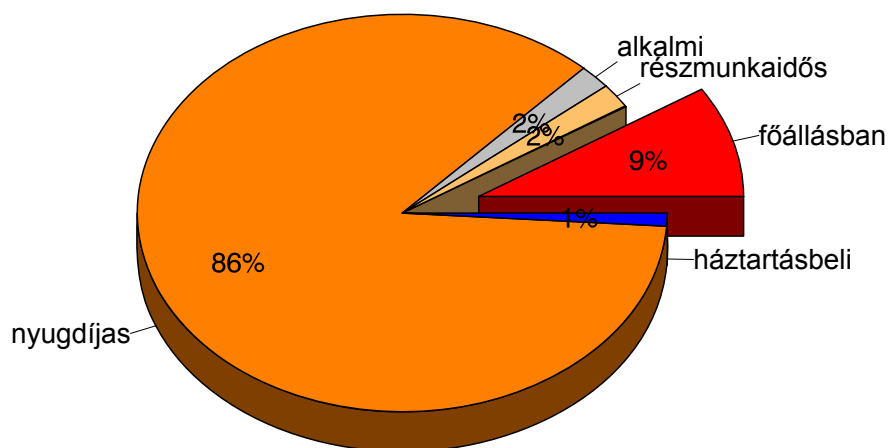
Az idősek iskolai végzettségük szerint 2005-ben a survey kutatás alapján öt csoportba lettek besorolva. Ezek szerint 10 százalékuk kevesebb mint nyolc osztályt végzett, 16 százalék elvégezte a nyolc általános, 10 százalékuk kitanult valamilyen szakmát, 31 százalék érettségizett, és 33 százalék diplomát szerzett élete folyamán.

A megkérdezett nyugdíjasok 9 százalékáa főállásban dolgozik, 2 százalék részmunkaidős foglalkoztatott, további 2 százalék alkalmi munkákat vállal. 86 százalék nyugdíjas, 1 százalék pedig háztartásbelinek jelölte meg magát.

A székesfehérvári idős népesség iskolai végzettsége

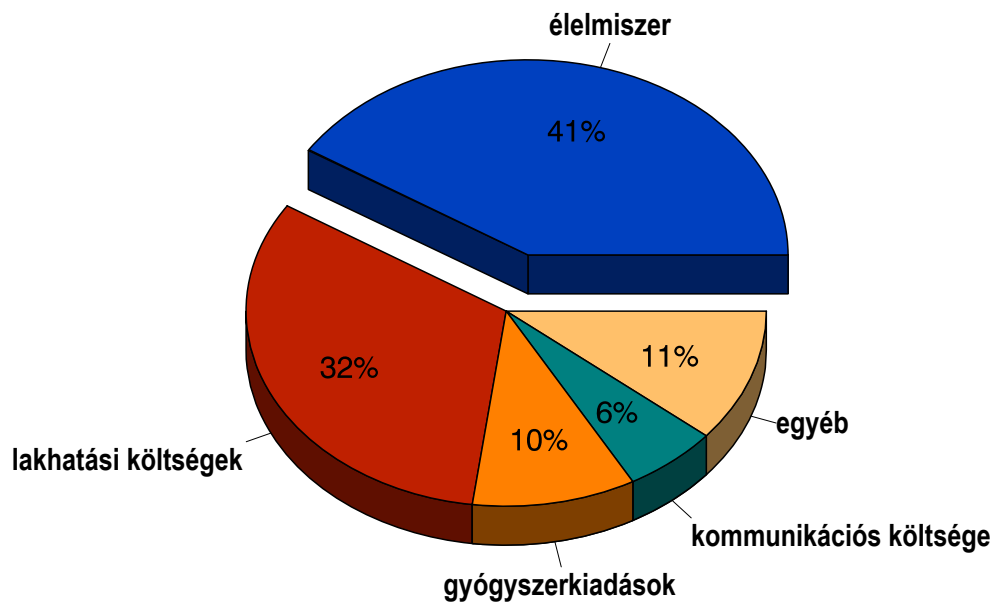
Az idősek gazdasági aktivitása

2.2 Anyagi helyzet

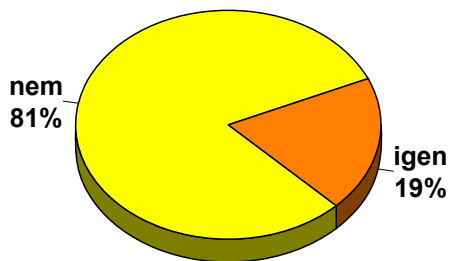
Az anyagi javakkal való gazdálkodás idős korban is különös figyelmet igényel. A korábbi jövedelemnek ugyanakkor sokan mindössze a töredékével rendelkeznek csak, ezért kénytelenek a forrásokat gondosan elosztani. A fehérvári idősek átlagosan havi 67 ezer forintot költenek, ennek az összegnek a 41 százalékát élelmiszerre költik (27 ezer Ft/hó), de „fogyasztói kosarukban” a lakhatási költségeik is 32 százalékos részt tesznek ki (21 ezer Ft/hó). E mellett jelentős összegeket fordítanak a szükséges gyógyszerekre, az összes kiadásuk 10 százalékát. Az idősek havi kiadásuk 6 százalékát áldozzák kommunikációs költségekre. Könyvekre, újságokra, élvezeti cikkek vásárlására, szórakozásra, szépségápolásra átlagosan 1200-1700 forint jut, az összkiadás 10 százaléka.

Az idősek "fogyasztói kosara"

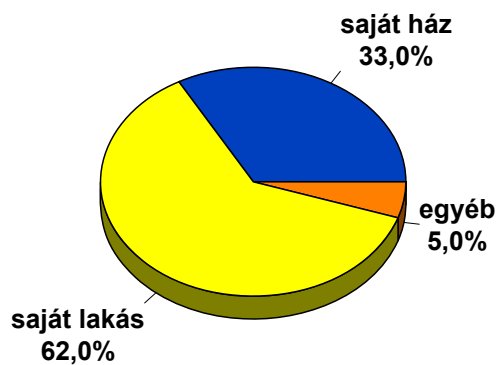

Rendszeres segélyben az idősek kb. 5-7 százaléka részesül az önbevallás alapján, többségében közgyógyellátás vagy gyógyszer támogatási segély formájában. Mindezzel együtt az idősek 15-20 százaléka valamilyen hitelt is törleszt. Óvatos becslések alapján az idős háztartások kb. egyharmada él a minimálbér alatti összegből, s egytizedük gazdálkodhat a minimálbér kétszeresét meghaladó összegből.

Valamilyen hitelt törleszt

Milyen ingatlanban él?

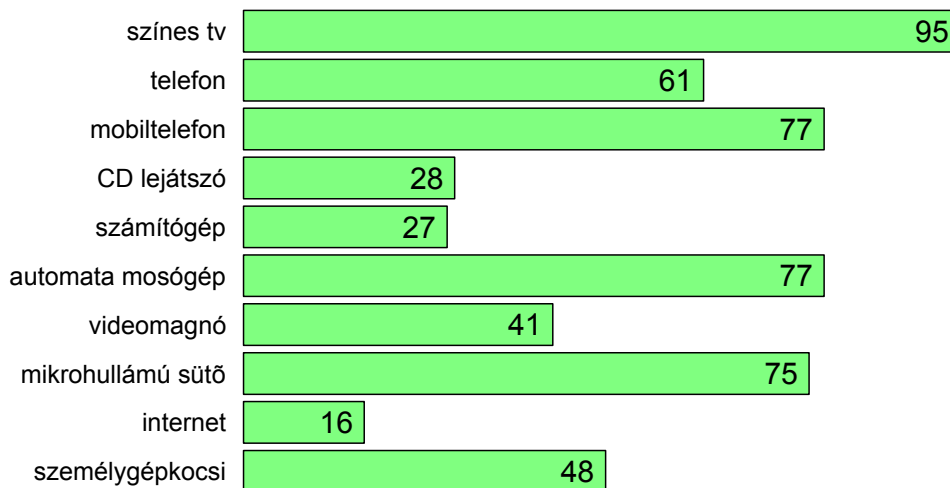

Az idősek általában viszonylag jól felszerelt háztartásban élnek (sokan nyilván gyermekeikkel), a 90-95 százalékuk olyanban, ahol van színes televízió, telefon, háromnegyedüknél automata mosógép és mikrohullámú sütő is van a háztartásban. A mobil kommunikáció penetrációjára jellemző, hogy az idősek kétharmada olyan háztartásban él, ahol van mobiltelefon, ugyanakkor számítógéphez is minden negyedik idős hozzájuthat a háztartáson belül, internethez pedig minden hatodik. Az adatok olvasásánál, azonban nem szabad elfelejteni, hogy az idősek jó része több generációs háztartásban él, ezért egy-egy fogyasztási cikk megléte a háztartásban nem feltétlenül jelenti azt, hogy az idős családtag használja is azt. A tárgyi javakkal való ellátottság nemenként jelentős eltéréseket mutat, hiszen a nők minden jóléti dimenzióban hátrányosabb helyzetben vannak, mint a férfiak, kisebb valószínűséggel jutnak hozzá a felsorolt javakhoz.

A kvalitatív tapasztalatok azt mutatják, hogy az idős szervezetek vezetői nagyjából tisztában vannak azzal, hogy az idősek egy része, annak ellenére, hogy saját lakással, házzal rendelkezik, valamilyen hitelt is törleszt. Elmondásuk szerint, az idősek gyakran támogatják, akár még pénzzel is, a gyermekeiket, unokáikat, hiszen a gyermekeket nevelő szülőkre sok teher hárul.

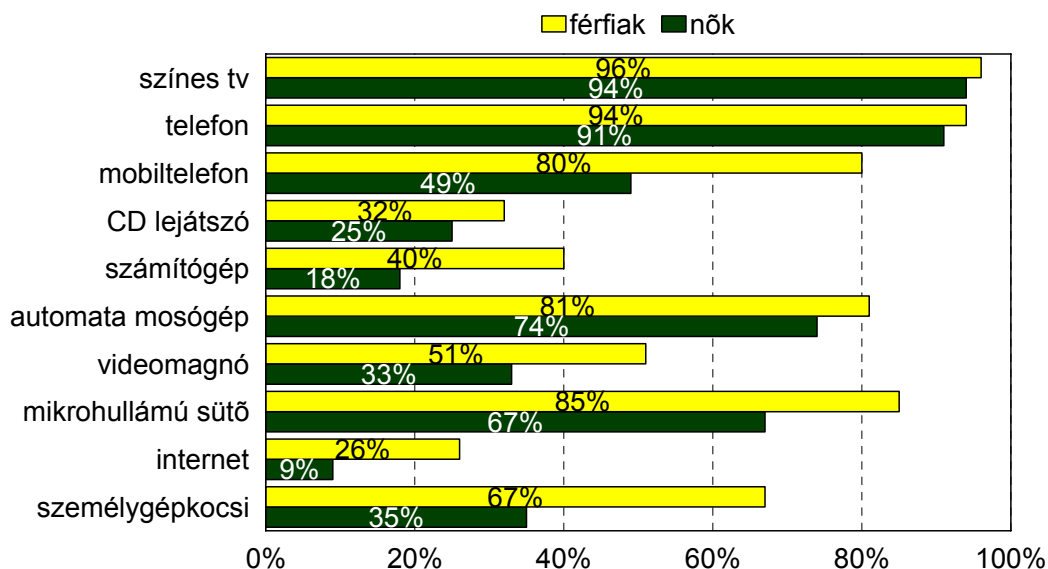
Egyetértettek azzal is, hogy az idősek többsége jól felszerelt háztartásban él, ha ezalatt azt értjük, hogy a háztartások nagy részében van színes televízió, telefon, mikrohullámú sütő és automata mosógép, ugyanakkor hozzáfűzték, hogy ezek a termékek már jórészt előregedtek, és az időseknek nyugdíjas korukat elérve már nem áll módjukban kicserélni azokat.

Van-e az Ön háztartásában?

%

Van-e az ön háztartásában...

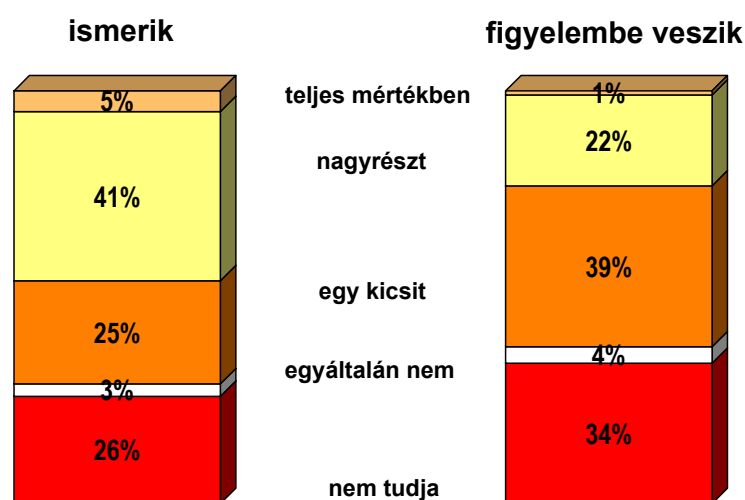
3. Közélet

Általában a közélet megítélése az egyes társadalmi rétegek szemszögéből más és más. Nincs ez másként a székesfehérvári 60 éven felüliek esetében sem, akik más értékeket, tevékenységeket, közéleti híreket preferálnak, mint a fiatalabbak. Az idősügyi kutatás részben érintette is ezt a témát, főleg az önkormányzat tevékenységének megítélésével és az önkormányzat és az idősek kapcsolatának elemzésével.

Az alábbi ábra azt mutatja, hogy a válaszok milyen arányban oszlanak meg az idősek igényeinek önkormányzati ismerete és a döntésekben való érvényesülése között. Azok, akik úgy gondolják, az idősek igényeit teljes mértékben ismerik elenyésző, mindössze 5 százalék, viszont a többség úgy fogalmaz, hogy az önkormányzatnál *nagyrészt* ismerik az igényeket (41 százalék). 25 százalék véli úgy, hogy a városvezetés mindössze csak egy kicsit kompetens a témában, míg a válaszadók 3 százaléka szerint egyáltalán nem ismerik őket. Magas ugyanakkor a bizonytalanok aránya (26 százalék), amely a téma érdektelenségét, illetve információhiányt takarhat.

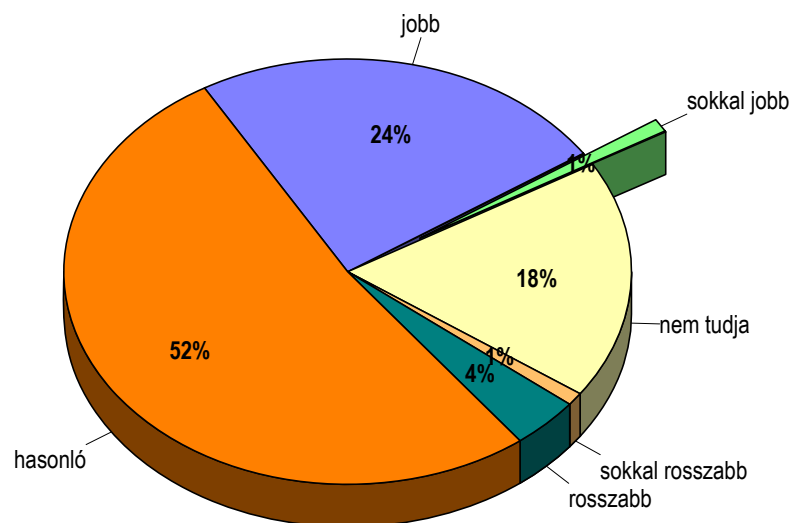
Az ellenpóluson a vélemények már kevésbé pozitívak. Ötödük gondolja azt, hogy nagyrészt figyelembe veszik az igényeket, majd 40 százalék viszont, tehát a döntő többség véli úgy, a döntések meghozatalakor mindössze *egy kicsit* veszik figyelembe az idős igényeket. 4 százalék szerint egyáltalán nem foglalkoznak ezzel. A bizonytalanok aránya viszont nagyon magas, 34 százalék, ami a korábban már felmerült okokra vezethető vissza (tehát az érdektelenségre és az információhiányra).

Az igények ismerete és azok figyelembe vétele

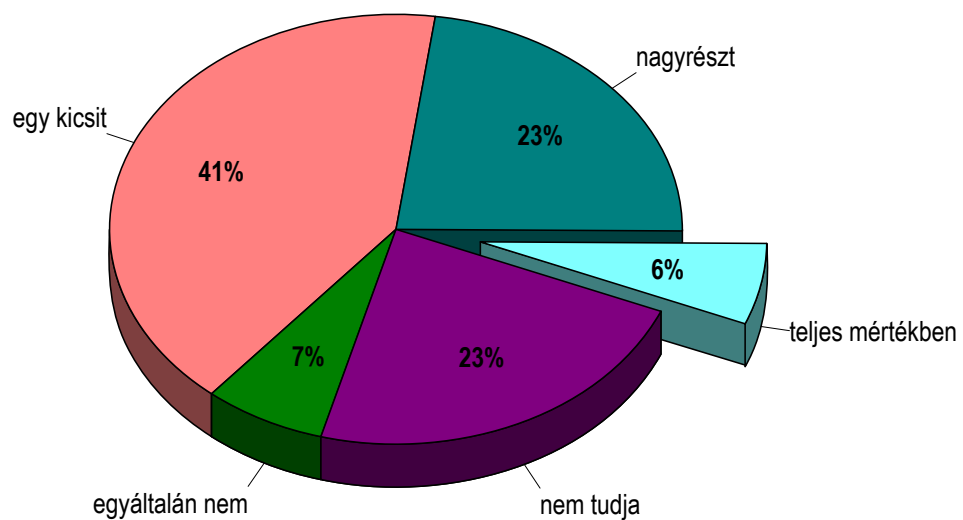

A válaszadók más településekhez képest saját helyzetük megítélésével kapcsolatban általában pozitív véleményeket fogalmaznak meg. Magas a bizonytalanok aránya (18 százalék), de a többség úgy véli, a helyzet hasonló más településeken is. Negyedük jobbnak látja saját és a városban élő nyugdíjasok helyzetét, míg a negatív és a szélsőséges vélemények elenyészők.

Hogyan ítéli meg a fehérvári nyugdíjasok helyzetét más településeken élőköz képest?

Ön szerint az önkormányzat segíti a nyugdíjasok életét?

Az önkormányzat és az idős emberek kapcsolatát jól jellemzi az, hogy a nyugdíjasok mennyire érzik azt, hogy a városházán hozott döntések számukra kedvezőek lennének. A válaszok általában negatív képet mutatnak, ugyanis a többség mindössze „egy kicsit” érzi a segítséget (41 százalék), a kisebbségi többség, azaz a válaszadók negyede már úgy gondolja, hogy nagyrészt segíti őket a város, akik teljes mértékben, illetve akik egyáltalán nem érzik a segítő szándékot, tehát a két végpólus viszonylag elenyésző (6-7 százalék). Ennél a kérdésnél is magas volt a „nem tudja” választ adók aránya.

Arra a kérdésre, hogy miért szeretnek vagy nem szeretnek a városban élni a válaszadók közül negyvenen válaszolták, hogy itt születtek, itt élték le az életüket, és esetleg még a gyermekeik is itt élnek, ezért megszokták, és szeretik a várost. 35-en válaszolták, hogy azért szeretik a várost, mert szép, nagy történelmi múltra tekint vissza és emberléptékű, élhető. 14-en azért szeretnek itt élni, mert így közel vannak a családtagjaikhoz, 8-an pedig a város jó földrajzi elhelyezkedése, a Balatonhoz, és Budapesthez való közelsége miatt. A negatív válaszok száma elenyésző volt, azok akik nem szeretnek itt élni egy részről a város sivárságát említették, illetve a zajt és a rossz levegőt, más részről azt, hogy az emberek nem figyelnek oda egymásra, csak magukkal vannak elfoglalva.

Miért szeret vagy nem szeret Székesfehérváron élni?

Szeret itt élni	emlékek száma
Itt születtek, itt élték le az életüket, megszokták, szeretik a várost	40
Szép, nagy múltú, emberléptékű, élhető	35
Közel lehet a családjához	14
Jó földrajzi elhelyezkedés, Balaton és Budapest közelsége	8

Arra a kérdésre, hogy milyen szolgáltatást várna az önkormányzattól, a megkérdezettek nagyon sokféle választ adtak. Csak kevesen nyilatkoztak úgy, hogy meg vannak elégedve a mostani szolgáltatásokkal.

A legtöbben azt említették, hogy az idősekre jobban oda kellene figyelnie a városnak (20 említés). Egy részről úgy, hogy az idősothonokban több helyet biztosítanak nekik, vagy otthonukban látogatják meg őket a szociális gondozók, hogy ne legyenek annyira magukra hagyva; más részről úgy, hogy kedvezményeket adnak nekik, illetve időben és megfelelően tájékoztatják az időseket arról, hogy milyen kedvezményeket vehetnek igénybe. Említésre került a gyógyszerek támogatása, vagy ingyenessé tétele, valamint a magasabb nyugdíjak, és az egyéb anyagi támogatások is, valamint, hogy a nyugdíjasoknak több elfoglaltságot kellene biztosítani, hogy ne érezzék magukat feleslegesnek.

Sokan említették, hogy a közterületeket jobban karban kellene tartani (14 említés). Egyrészt úgy, hogy a közművesítést mindenhol megoldják, másrészt úgy, hogy a közterületeken nagyobb rendet és tisztaságot tartanak, és a régi műemléképületeket tatarozzák.

Sok említést kapott a közbiztonság javítása (7 említés) és az utak karbantartása is (7 említés). Többen említették, hogy nincsenek megelégedve a buszok közlekedésével, és a buszpályaudvar valamint a várók állapotával sem.

Sokan szeretnék (összesen 10 említés), ha az emberek nagyobb megértést tanúsítanának egymás felé, és a város is az emberek felé, úgy, hogy a képviselők közvetlenebb kapcsolatot tartanának a képviseltekkel, és az embereknek több lehetőségük lenne elmondani a véleményüket, problémáikat.

Ön milyen szolgáltatást várna az Önkormányzattól?	említések száma
Több odafigyelést az időseknek anyagi és érzelmi támogatást	20
A közterületek tisztán tartását, karbantartását	14
Nagyobb odafigyelést az emberek irányába, az emberek meghallgatását	10
A közbiztonság javítását	7
Az utak állapotának javítását	7
Buszközlekedés, buszvárók, buszpályaudvar rendbehozását	5
Meg van elégedve a mostani szolgáltatásokkal	4

A fókuszcsoport résztvevőit megkértük, hogy értékeljék az alábbi táblázatban látható önkormányzati szolgáltatásokat aszerint, hogy melyeket látnák szívesebben a városban, mint az időseknek nyújtott támogatásokat. A tetszési index az összesített pontszámokat mutatja. Eszerint az időslátogatási szakszolgálat és a szolgáltató ház, valamint a gyógyfürdő támogatások szerepelnek az első és az idősek által leginkább várt szolgáltatások között. A súlyadó-támogatás aratta a legkisebb sikert, nyilván azért, mert az időseknek csak kis százaléka rendelkezik gépjárművel.

Önkormányzat által biztosított juttatás	„Tetszési index”
1. időslátogatás	45
2. szolgáltató ház	42
3. gyógyfürdő	38
4. tanácsadások (pl.TB)	30
5. karácsonyi csomag	23
6. súlyadó	11

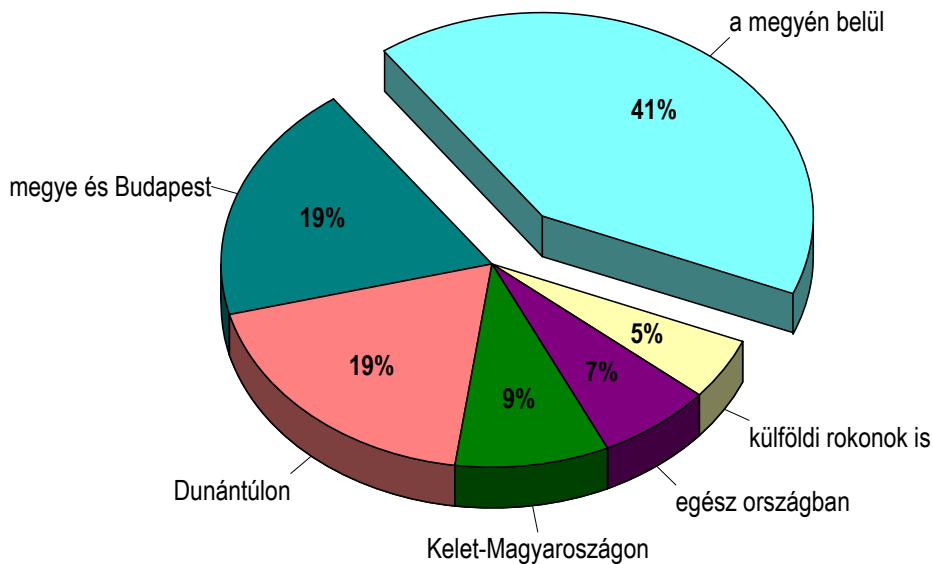
4. Szabadidős preferenciák és a család

4.1 Családi kapcsolatok

Az idős emberek családi kapcsolatai különösen felértékelődnek annak fényében, hogy sokan egyszemélyes háztartásban élnek. Kitől kaphatnak segítséget, milyen gyakori a kapcsolattartás a különböző rokonokkal, tud-e az idős segíteni saját családján?

A kapcsolattartás egyik sarokköve a rokonok térbeli távolsága. A megkérdezettek 41 százalékának rokoni kapcsolatai kizárólag a megyére és azon belül is Székesfehérvárra korlátozódnak (29 százalék). Közel ötödük az, akik a fehérvári illetve a megyei rokonokon túl Budapesten is jelöltek meg rokonságot. Szintén megközelítőleg 20 százalék azoknak az aránya, akiknek rokoni kapcsolatai kiterjednek az egész Dunántúlra, egytizedük kelet-magyarországi kapcsolatokkal rendelkezik, 7 százaléka a fehérvári időseknek az egész országra kiterjedő rokoni szálakkal büszkélkedhet, és 5 százalék azoknak az aránya, akik külföldi rokoni kapcsolatokkal is bírnak.

Hol élnek közeli hozzátartozói?

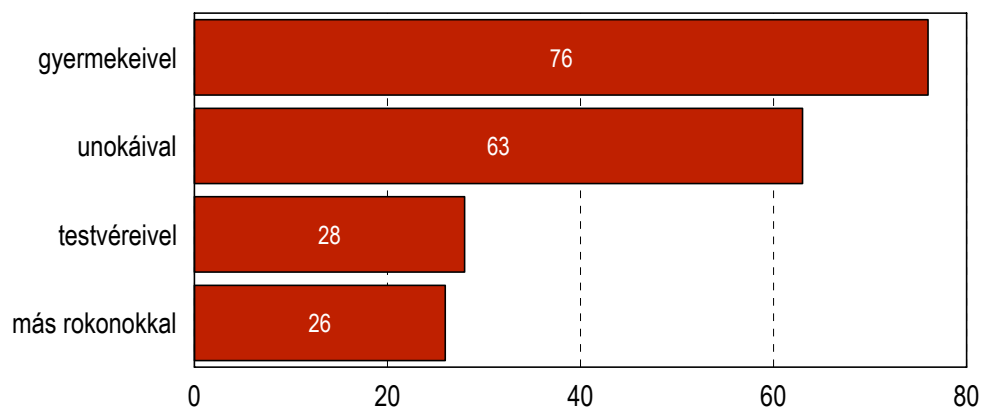

Az idősek 70 százaléka saját bevallása alapján nagyon jó viszonyban van családtagjaival, 29 százalék is inkább jónak tekinti azt. Ennek részként az idősek 87 százaléka gyermekeivel legalább hetente találkozik, unokáival 70 százalék találkozik ugyanilyen gyakorisággal. Más rokonokkal (testvérekkel, távolabbi rokonokkal) az idősek többsége csak havonta, vagy ritkábban tartja a kapcsolatot. Aki találkozik a családjával heti átlagban 8-9 órát tölt velük együtt.

A családi kapcsolatok kérdése volt az a pont, ahol a kvalitatív interjú résztvevői torzítást sejtettek, ami vagy a minta hibájából, vagy abból adódhat, hogy az idősek szégyellik bevallani, ha nincsenek jó kapcsolatban gyermekeikkel. Szerintük a megromlott családi kapcsolatok, egy valós probléma sokuknál. Ez azonban a kérdőívből nem derülhet ki, mert az idősek „szemérmesek”, és erről inkább hallgatnak. Ennek kapcsán azt is megjegyezték, hogy manapság a gyermekek és az unokák kevés időt töltenek a nagyszülőknél, de a fiatalok rohanó életmódja mellett az idősek nem is várhatják el, hogy ez másképp legyen.

Kapcsolattartási index

A kapcsolattartás gyakorisága

százafokú skálán

Az eredmények azt is mutatják, hogy az idősek viszonylag kevés segítséget kapnak családjuktól a mindennapi életük során. A százfokú skálán mért „támogatási-index” alapján elmondhatjuk, hogy a legkevésbé anyagilag támogatják a családtagok az idősebbeket, de a természetbeni ajándékok, bevásárlás, ház/lakás körüli munkák elvégzése sem jellemző, s az idősek kétharmada hivatalos ügyeit is maga intézi. A családok leginkább családi programok szervezésével és autóval történő szállítással segítik az időseket. Ugyanez a segítségnyújtás viszont „kölcsonösnek” is nevezhető, ugyanis az idősek is viszonylag kevés feladatot tudnak átvállalni/vállalnak át gyermekeiktől, más rokonaiktól. A fiatalabbak leginkább a gyermekfelügyelet terén számíthatnak az idős családtagokra.

A kvalitatív tapasztalatokból kiderült, hogy az idősek egyetértettek azzal a megállapítással, hogy pénzbeli támogatást általában nem kapnak gyermekeiktől. Tapasztalataik szerint, ennek az oka az, hogy nem fogadják el azt. Egyrészt azért nem, mert ez sértene az önbecsülésüket, másrészt azért nem, mert gyakran a gyermekeik is nehéz anyagi körülmények között élnek, ezért nem várhatják el

tőlük az ilyen jellegű támogatást. De egy olyan problémára is felhívták ezzel kapcsolatban a figyelmet, hogy a nyugdíjasok ezzel a „módszerrel”, sajnos, leszoktatják a fiatalokat arról, hogy a későbbiekben felajánlják az anyagi segítséget, a fiatalok pedig nem veszik észre, nem „érik meg”, hogy ha mégis szükség lenne rá. Pedig, az egyik szervezet vezetője szerint, az időseknek meg kellene tanulniuk, hogy legalább ebben a korban gondoljanak egy kicsit magukra is.

Ha mégis segítségre lenne szükségük, többségük érthetően gyerekeikhez fordulnak, más családtagokat csak olyan arányban keresnek meg, mint a szomszédokat vagy a barátokat. Az intézményes segítő szolgáltatásokat a magánháztartásban élő idősek 2-3 százaléka veszi igénybe.

Támogatja-e a családja az alábbiakban...	Százfokú skálán
családi programok szervezésével	42
autóval történő szállítással	39
Bevásárlással	38
ház/lakás körüli munkákkal	37
hivatalos ügyek intézésével	31
természetbeni ajándékokkal	27
Anyagilag	14

Segít-e a családjának....	Százfokú skálán
gyermekfelügyelettel	36
családi programok szervezésével	32
Anyagilag	31
természetbeni ajándékokkal	28
háztartási munkákkal	27
ház/lakás körüli munkákkal	25
Bevásárlással	20
hivatalos ügyek intézésével	17

4.2 Szabadidős preferenciák

Az idős lakosok fele hétköznap átlagosan 2-2,5 órát nézi a tv-t, hétvégi napokon kicsit többet, közel 3 óra hosszát. Jellemző, hogy a nők hét közben és hétvégén is hosszabb időt töltenek a tv előtt, mint a férfiak.

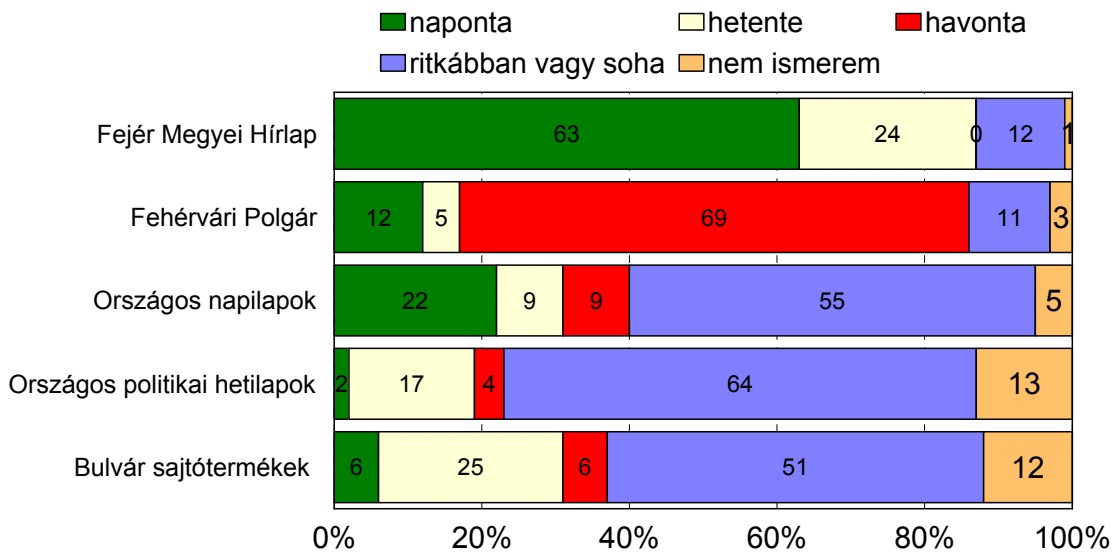
Tévénézésre fordított átlagos idő hétköznap és egy hétvégi napon

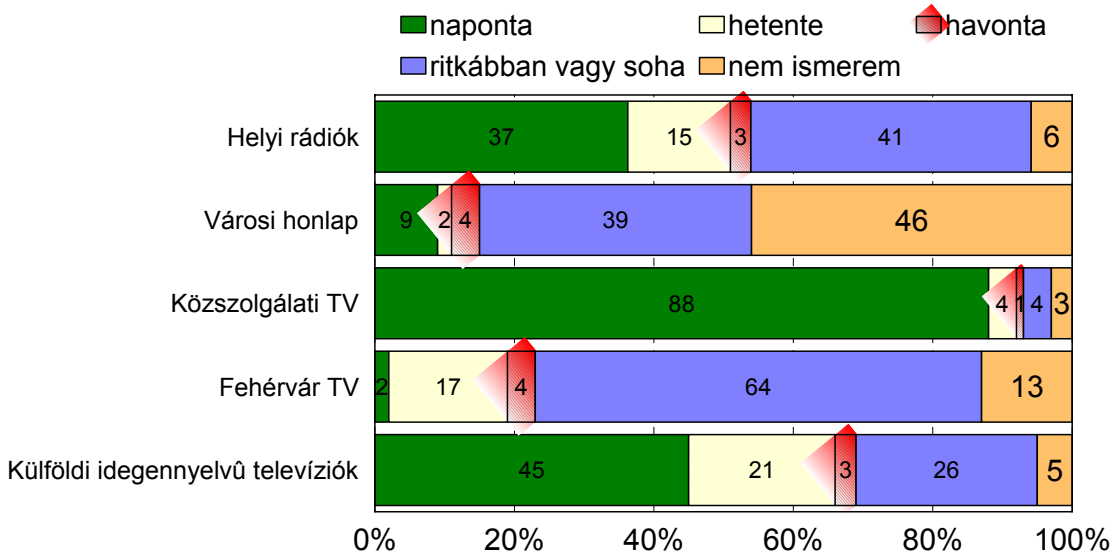
A székesfehérvári idős emberek mérsékelten érdeklődnek az országos és városi események iránt. Leginkább az országos és a városi politikai, gazdasági és kulturális eseményeket kísérik figyelemmel, városi sportesemények, a civil szervezetek, a múzeumok, a könyvtárak, a művelődési házak, a színház, és a nyugdíjas klubok programjai iránt csak kevesen érdeklődnek.

A világ dolgairól és a helyi ügyekről a 60 éven felüli lakosok leginkább a Fejér Megyei Hírlapból, és a közszolgálati televíziók műsoraiból tájékoznak napi rendszerességgel. A Hírlapot kétharmaduk napi rendszerességgel, 23 százalékuk hetente olvassa. A Fehérvár TV műsorait minden második idős ember követi figyelemmel, míg a helyi rádiókból egyharmaduk tájékozik. Országos napilapot és politikai hetilapokat egynegyedük, bulvár sajtót egyharmaduk olvas rendszeresen.

A fehérvári idős lakosság tájékozódási szokásai a nyomtatott sajtóból

A fehérvári idős lakosság tájékozódási szokásai az elektronikus sajtóból

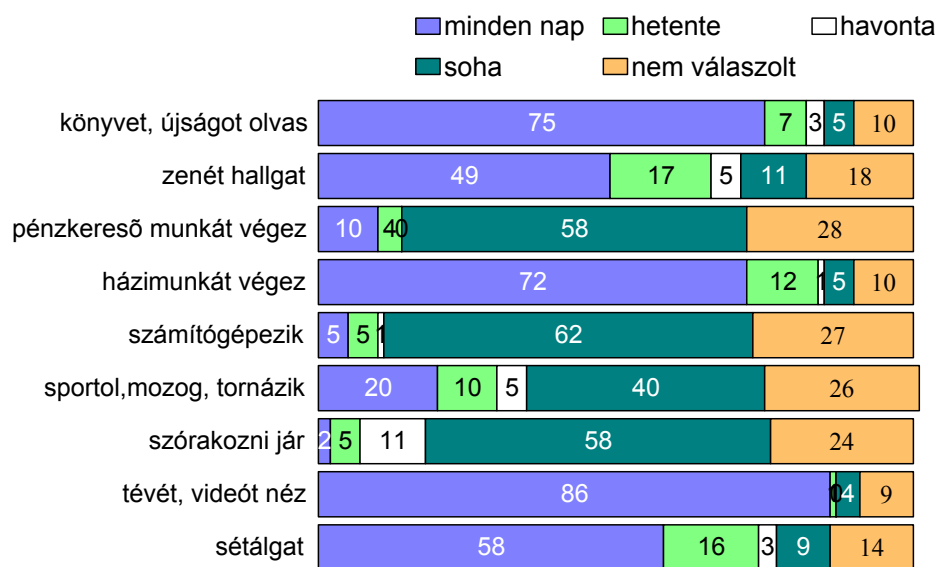

A megkérdezettek szabadidejüket leggyakrabban tv nézéssel, újság vagy könyv olvasásával és házimunkával töltik, 80-90 százalékuknál ez napi rendszerességgént megélt elfoglaltság. Sokan hallgatnak heti rendszerességgel zenét is, vagy mennek el sétálni. Jólal kevesebben sportolnak, mozognak szabadidejükben, alig egynegyedük heti programjában fordul ez elő. Szórakozni szinte alig járnak az idősek, mindössze egytizedük szabadidős struktúrájába épült ez be szervesen.

A kvalitatív tapasztalatok szerint még rosszabb a kép annál, mint ami a kutatásból kiderült. A fehérvári idősek valószínűleg még többet töltenek TV nézéssel, mint amit a kérdőívben bevallanak. A

klubok vezetői ezt nagy problémának látják, hiszen a sorozatok „rózsaszín” világa leszoktatja az időseket arról, hogy a valós élet problémáival foglalkozzanak. Ezen kívül a városi sportesemények, tapasztalataik szerint is, csak mérsékelten érdeklí az időseket, a múzeumok, színházak programjai iránti érdeklődés pedig rétegfüggő. Az egyik szervezet vezetője szerint, a könyvtárak látogatásához, az idősek nincsenek hozzá szokva, nem merül fel bennük, mint lehetőség. Az idősek, főleg egészségügyi problémák miatt, gyakran nehezebben mozdulnak ki otthonról. De az is probléma, hogy nincsenek olyan sportlétesítmények, ahova ők is eljárhatnának.

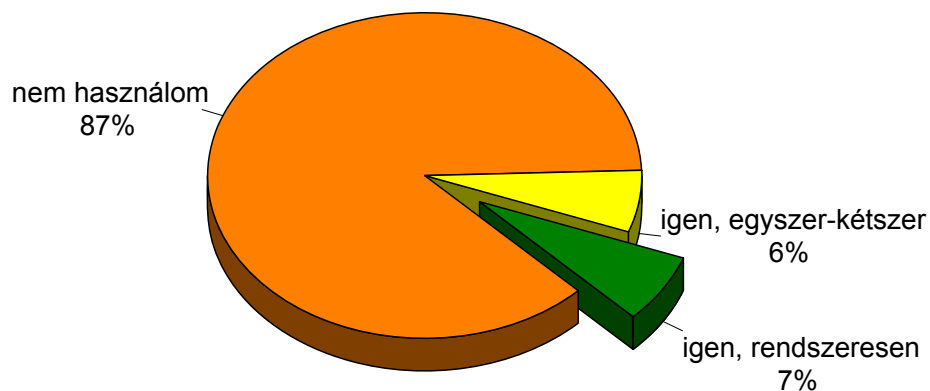
Szabadidejében milyen gyakran végzi a következőket?

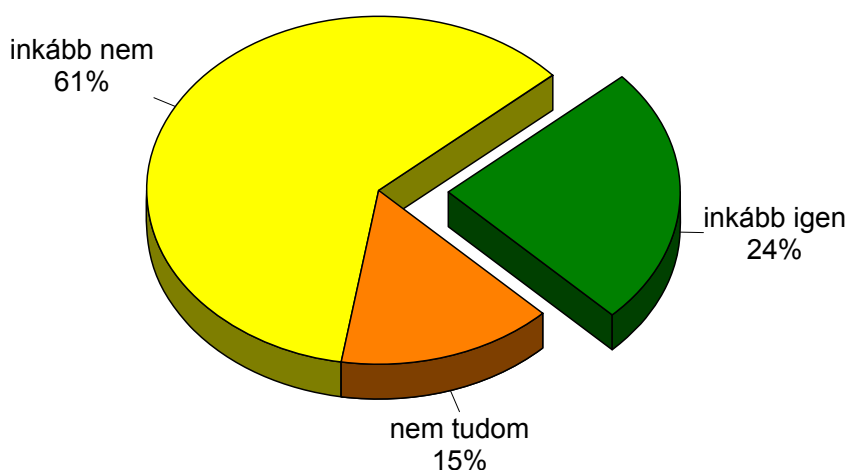
A kutatás kitért az idősek internetezési szokásaira is. Örömmel mondható el, hogy fehérvári idősek számára sem ismeretlen a net, egytizedük már valahol (elsősorban a családjában) találkozott ezzel az új médiummal, s néhány százalékuk rendszeresen is használja. Ennek fényben különös jelentőséget kap az a tény is, hogy a fehérvári idősek egyötöde nyilatkozott úgy, hogy ha lennének speciálisan az időseknek kialakított ingyenes Internet pontok a városban, akkor valószínűleg megismerkednének vele.

Az internet használat is szóba került a fókuszcsoportos beszélgetésen. Itt a résztvevők vegyes tapasztalatokról számoltak be. A nyugdíjas klubok ugyanis általában szerveznek olyan tanfolyamokat, ahol az idősek megismerkedhetnek a számítógéppel, és az internettel, de általában kicsi az érdeklődés az ilyen lehetőségek iránt. Többen megfogalmazták, hogy amíg az időseknek megélhetési gondjaik vannak, addig nem valószínű, hogy ezek a dolgok érdekelné őket. (Ezzel kapcsolatban az egyik legnagyobb szervezet vezetője megfogalmazta, reméli az önkormányzat nem az internet-hozzáférés lehetővé tételével akar hozzájárulni az idősek helyzetének javításához.)

Használta Ön már életében az internetet?

Ha lennének a városban erre kialakított ingyenes helyek idősek számára, megismerkedne az internettel?

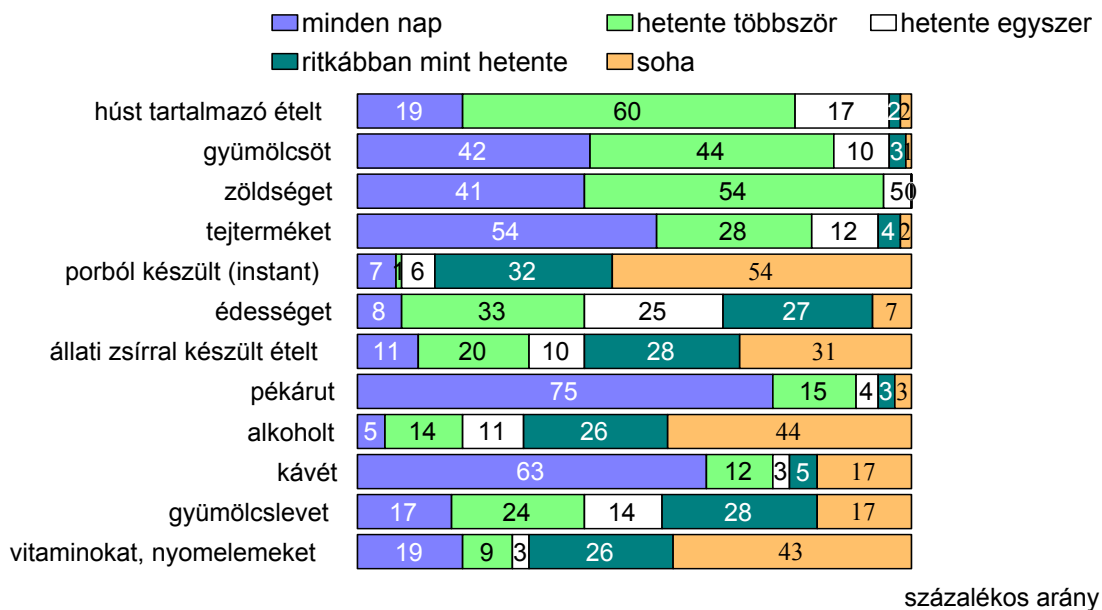

A 60 éven felüli férfiak 10-15 százaléka fejt ki civil aktivitást, elsősorban valamilyen klub, elsősorban persze nyugdíjas klub keretén belül tevékenykedik. Más civil szervezetben (egyesületnél, alapítványnál) 2-3 százalékuk dolgozik önkéntesként.

5. Egészségmegőrzés

A fehérvári idősök saját bevallásuk szerint igen rossz étrend szerint táplálkoznak, napi rendszerességgel 18 százalékuk fogyaszt húst tartalmazó ételeket, gyümölcsöt és zöldséget csak 40 százalékuk eszik naponta, pékárukat is csak 70 százalékuk fogyaszt ilyen gyakorisággal. Édességeket, állati zsírral készült ételeket 30-40 százalékuk fogyaszt hetente többször, ugyanakkor tejterméket csak minden második idős ember eszik napi rendszerességgel. Az instant, porból készült ételek fogyasztása egyáltalán nem gyakori az idős lakosság körében, viszont vitaminkészítményeket is kevesen fogyasztanak rendszeresen. A káros szenvedélyek közül a kávéfogyasztás a legelterjedtebb körökben, közel kétharmaduk napi rendszerességgel fogyasztja, ugyanígy alkoholt is hasonló rendszerességgel.

Milyen gyakran fogyaszt Ön...?

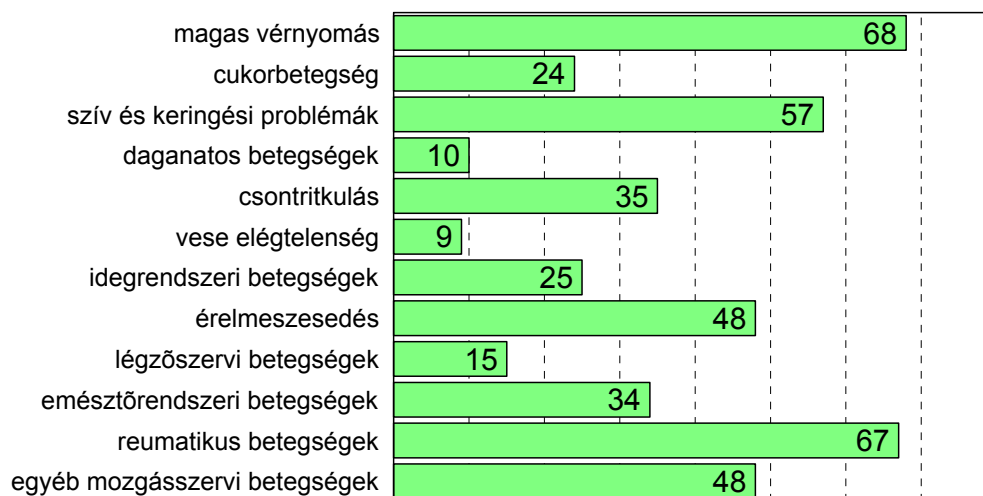
Az interjúalanyok az egészségmegőrzés terén többen abban látják a probléma okát, hogy az idősök nem kapnak megfelelő tájékoztatást arról, hogy hogyan táplálkozhatnak egészségesebben. Hiszen nem mindig a pénz szabja meg az étkezési szokásokat, hanem az a kulturáltsági szinttől is függ. Sokan ugyan megtermelik a zöldségeket a kertjükben, mégsem tudják, hogy minden nap fogyasztaniuk kellene belőlük, vagy hogy hogyan lehetne őket egészségesebben elkészíteni. Ezzel kapcsolatban, ugyan, vannak előadások a nyugdíjas klubok szervezésében, de azok az információk nem jutnak el mindenkire. Megjegyezték, hogy a vitaminok, nyomelemek fogyasztásánál fontos szempont a pénz, tehát sokan nem tudják azokat megvásárolni.

Az alkoholfogyasztás, véleményük szerint is, probléma a nyugdíjasok körében, bár szerintük, szét kellene választani, hogy valaki „csak” egy pohár vörös bort iszik-e meg naponta, ami még csökkenti is a szívinfarktus veszélyét, vagy valóban „alkoholizál”.

A kávéfogyasztást még a szervezet vezetői sem ítélték meg negatívan. Általában azt sem tudták, hogy a kávéfogyasztás, a szakirodalom szerint, szenvedélybetegség. Volt, aki úgy gondolta, hogy a kávéfogyasztás inkább szokás kérdése, hiszen a kávé nagyon kézenfekvő, amikor az ember meg akarja kínálni valamivel a vendégét, több résztvevő pedig úgy vélte, hogy a kávé jobb is, olcsóbb is, mint a gyógyszerek, ha valaki például alacsony vérnyomással küzd.

Az egészségi problémákat tekintve az idősek leggyakrabban magas vérnyomással, és reumatikus betegségekkel küzdenek fehérváron is, 57-58 százalékuk szenved ezektől. Közel minden második 60 éven felüli lakosnak van szív és a keringési rendszerrel kapcsolatos betegedése, egyharmaduknál érelmeszesedés és a mozgásszervi betegség is van. 18-19 százalékuknál cukor problémák illetve idegrendszeri betegségek, egynegyedüknél emésztőrendszeri gondok illetve csontritkulás fordul elő.

Szenved Ön valamilyen tartós betegségben?

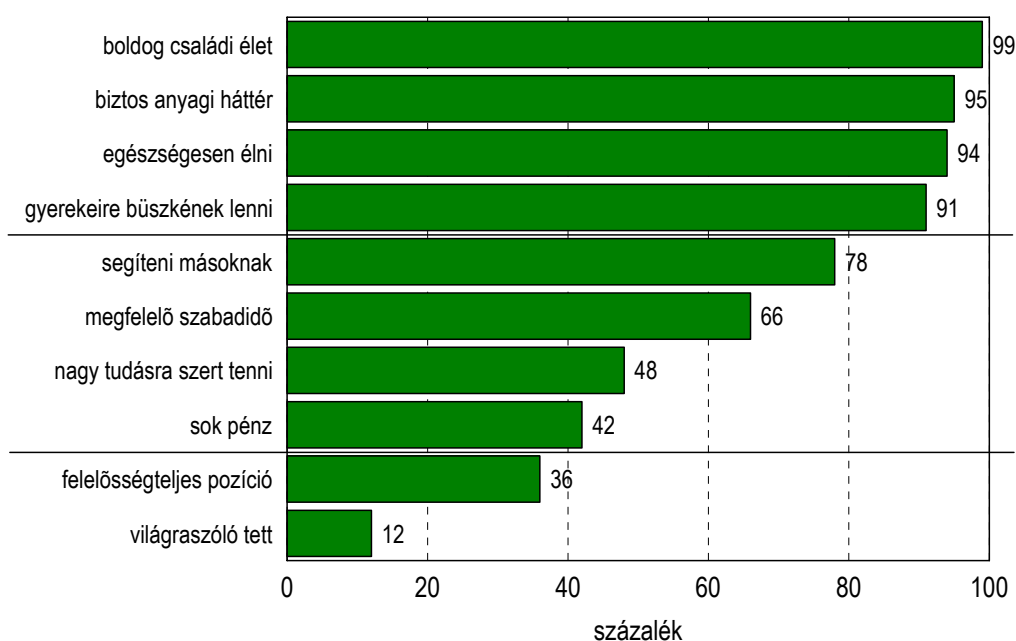

százalékos arány

6. Értékrend

Értékrendi kérdésben a székesfehérvári idősek igen megosztottak, közülük minden második ember vallja, hogy a sikeres élet jellemzője a sok pénz, mindenki elfogadja közülük, hogy a sikeres élet fokmérője a biztos anyagi háttér és az egészséges élet. Ugyanakkor elutasítják, hogy a sikeres élet jellemzője lenne a világraszóló tett, vagy a felelősségteljes pozíció, ám azt vallják, hogy másokon is kell segíteni, s a legfontosabb a boldog családi élet illetve siker az is, ha az ember büszke lehet a gyermekeire.

A sikeres élet jellemző értékei

Összességében nézve az idősek sikeres életről vallott felfogását, konszenzus van abban, hogy a sikeres életnek alapvetően négy jellemzője van: 1) boldog családi élet, 2) biztos anyagi háttér, 3) egészség, 4) és hogy a gyermekeire büszke lehessen az ember.

Ha klaszterelemzéssel vizsgáljuk a kapott válaszokat, akkor az idősek sikeres életről vallott felfogása mögött három különböző siker felfogás húzódik meg. A három csoport közös jellemzője, hogy a boldog családi háttér és a biztos anyagi háttér egyaránt fontos számukra. Az első csoportba azok az idősek tartoznak, akik a biztos anyagi háttér és a boldogság mellett a megfelelő szabadidőt és az egészséges életet is fontosnak tartják. A második csoportnál felértékelődik a sok pénz és a felelősségteljes pozíció a sikeres élet jellemző értékeként, míg a harmadik csoportban a másokon való

segítés, az egészséges életmód és a gyerekekre való büszkeség a meghatározó jellemző. Az idősek fele ez utóbbi csoportba tartozik.

	1. csoport	2. csoport	3. csoport
Boldog családi élet	86,13	100,00	100,00
Biztos anyagi háttér	100,00	100,00	86,82
Megfelelő szabadidő	93,07	43,37	3,56
Egészségesen élni	67,61	65,20	97,67
Segíteni másoknak	53,74	14,70	62,75
Gyerekeire büszke lehessen az ember	47,70	68,65	96,45
Sok pénz	29,92	41,98	-82,20
Felelősségteljes pozíció, vezető beosztás	1,96	95,59	-82,08
Valami világraszólót csinálni	-52,81	-20,50	-87,64
Nagy tudásra szert tenni	-92,31	89,77	-,79
	23 %	27 %	50 %

Fontossági index átlaga (-100 és +100 között)

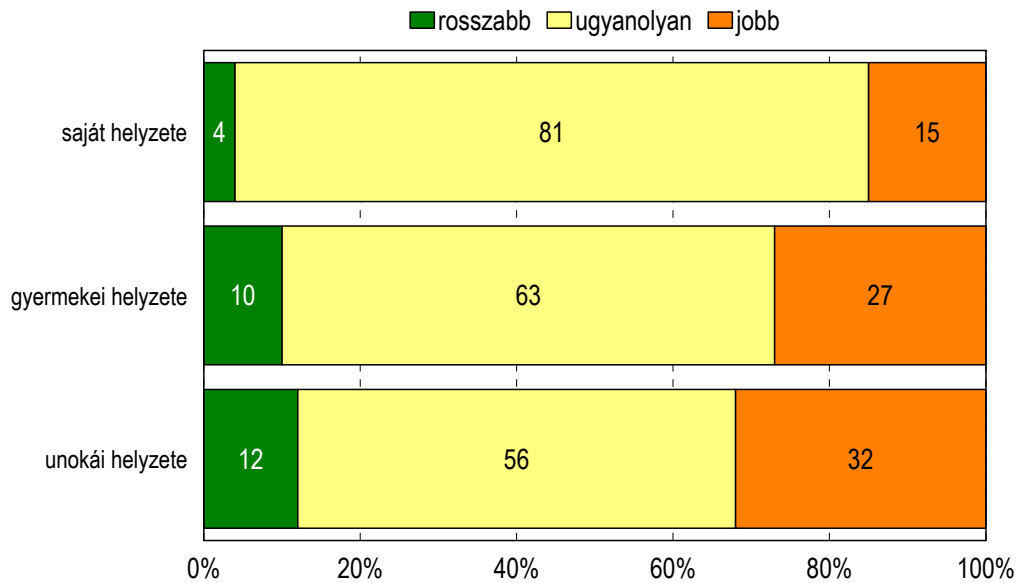
A családalapítással és gyermekvállalással kapcsolatos nézeteiket vizsgálva kiderült, hogy a 60 éven felüli székesfehérvári lakosok egyöntetűen vallják, hogy a gyermekvállaláshoz házasságban kell élni és hogy a házasság fontos intézmény, az élettársi együttélés nem adja vissza ugyanazt a családi érzést. Ennek ellenére a válást nem ítélik el, többségük elfogadja, hogy a válásban nincsen semmi szégyen, természetes befejezése egy házasságnak, ha úgy adódik. A gyermekvállalás felelősségét tekintve azt vallják, hogy akkor szabad csak gyermekvállalásra gondolni, ha biztos munkahelye van az embernek, ugyanakkor azt pontosan látják, hogy ma már a diploma sem jelent garantált állást, olyan sokan járnak egyetemre. Szinten mindegyikük elfogadja azt is, hogy ma már nincsenek életre szóló munkahelyek és foglalkozások, az embernek folyamatosan képezni kell magát.

Azt is elfogadják, hogy a mai világban meg kell ragadni minden lehetőséget, aki lemarad, azon nem fognak segíteni, s úgy vélik a szocializmus alatt sokkal biztosabb és könnyebb volt az életkezdés, mint a mostani fiataloknál, de ezzel együtt fontosnak tartják, hogy a családi életünket bizonyos erkölcsi normák szerint éljük. Tapasztalatból mondják, hogy az iskolában megszerezhető ismeretek nem elégségesek az önálló életkezdéshez, s bátorítják a fiatalokat, hogy minél gyorsabban a saját lábukra állva a szülőktől külön életet kezdjenek élni.

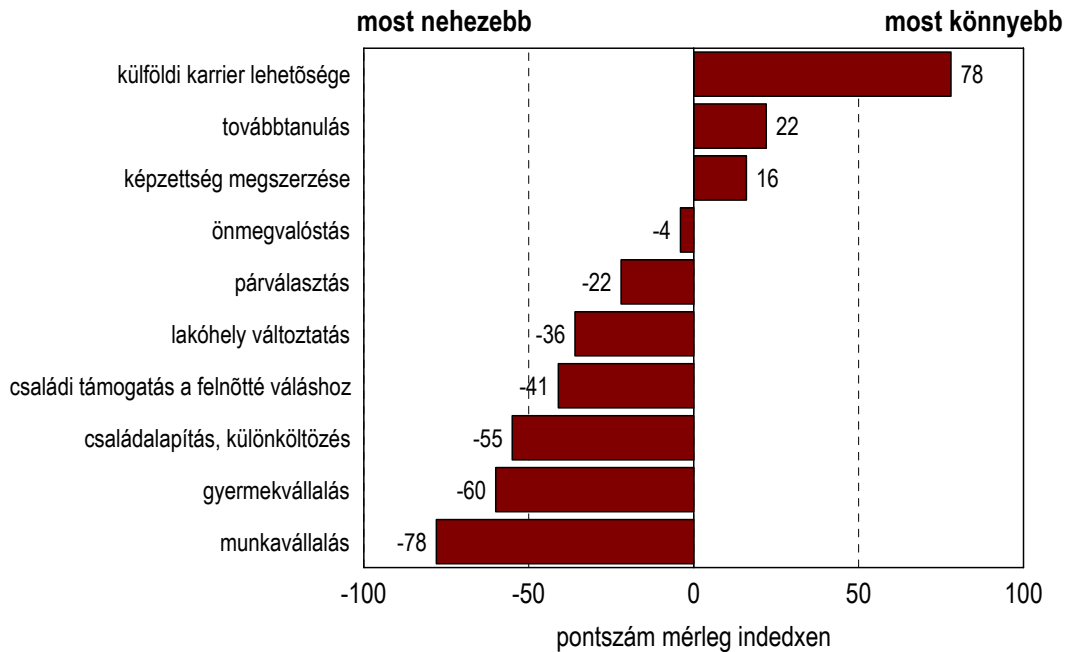
	Egyetértés mértéke Százfokú skálán
Fontos, hogy a családi életünket bizonyos erkölcsi normák szerint éljük.	95
Ma már nincsenek életre szóló munkahelyek és foglalkozások, az embernek folyamatosan képezni kell magát.	89
A gyermekvállaláshoz házasságban kell élni.	87
A házasság fontos intézmény, az élettársi együttélés nem adja vissza ugyanazt a családi érzést.	79
Minél gyorsabban a saját lábunkra kell állni, és a szülőktől külön életet kezdeni.	79
Az életben elérhető dolgokat alapvetően a családi háttér határozza meg.	78
A mai világban meg kell ragadni minden lehetőséget, aki lemarad, azon nem fognak segíteni.	77
A szocializmus alatt sokkal biztosabb és könnyebb volt az életkezdés.	77
Akkor szabad csak gyermekvállalásra gondolni, ha biztos munkahelyem van.	75
Ma már a diploma sem jelent garantált állást, olyan sokan járnak egyetemre.	73
Az iskolában megszerezhető ismeretek nem elégségesek az önálló életkezdéshez.	72
A válásban nincsen semmi szégyen, természetes befejezése egy házasságnak, ha úgy adódik	67
Csak azért, mert a szüleink meghatározott elvek szerint éltek, nekünk még nem kell azokat feltétlenül követni.	63
Nem érdemes előre tervezni a családi életet és karriert, mert nagyon sok a bizonytalanság.	59
Jó dolog, hogy a fiatalok együtt élnek egy ideig, mielőtt hosszabb időre elkötelezik magukat.	51
Addig nem szabad gyermeket vállalni, amíg külön nem költözik az ember a szüleitől.	50
A nehéz életkörülmények miatt elvégzett abortusz elítélendő cselekmény.	46

Arra a kérdésre, hogy hogyan látja a saját helyzetét az élet során elért dolgokat tekintve a korosztályában lévő többi emberhez képest, a döntő többségük (81 százalék) úgy nyilatkozott, hogy nagyjából hasonló helyzetben vannak, 15 százalékuk saját helyzetüket jobbnak ítélik. A gyermekeik tekintetében már pozitívabb véleményt fogalmaztak meg, 27 százalékuk úgy véli, a gyermekeik jobb helyzetben vannak mint a korosztályuk átlaga, s leginkább az unokáik tekintetében bizakodók, 31 százalékuk úgy véli, unokája helyzete kiemelkedik a fiatalok korosztályából.

Korosztályhoz viszonyított helyzet megítélése

A mostani fiatalok helyzete a szüleikhez képest az idősök szerint

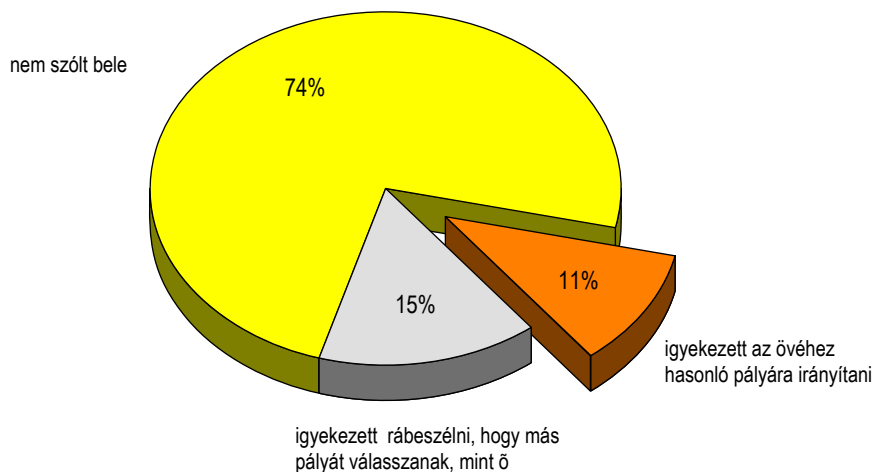

A mostani fiatalok helyzete sok mindenben más a szüleik korosztályához képest. Összevetve a felnőtté válás és az önálló életkezdés egyes állomásait differenciált kép tárul elénk az idősök társadalmi problémapercepcióját vizsgálva. Véleményük szerint a mostani fiataloknak sokkal

könnyebb külföldi kariert csinálni, mint a szüleiknek, és a továbbtanulási lehetőségek is bővebbek ennek megfelelően a megfelelő képzettség megszerzése is könnyebb manapság, mint egy generációval korábban. Ugyanakkor a lehetőségük bővülése nem hozta egyértelműen magával az önmegvalósítás könnyebbségét, 41 százalékuk szerint ez ugyanolyan nehéz, mint a szülők idejében, 31 százalékuk szerint pedig nehezebb. Az idők fele úgy véli a párválasztás is ugyanolyan nehéz/könnyű most mint régen volt, egyharmaduk szerint ez is nehezebb lett az utóbbi évtizedekben. A lakóhely változtatása, a családi támogatás a felnőttéváláshoz, a családalapítás, különköltözés nehezebb, rosszabb a mostani fiataloknak, s a gyermekvállalás és a munkavállalás pedig határozottan nehezebb mint a szülők idejében volt – állítja az idők döntő többsége.

Az idők többsége (kétharmada) nemigen szólt bele a gyermekei pálya- és karrier-elképzeléseibe, egytizedük igyekezett az övéhez hasonló pálya felé orientálni, 15 százalékuk pedig épp ellenkezőleg, megpróbálták rábeszélteni, hogy az övékétől eltérő pályát válasszanak.

Az idők viszonyulása a gyermekeik pályaelképzeléséhez

Az értékrendi kérdések között végezetül hasznos megnézni, hogyan vélekednek a fehérvári idős emberek a demokráciáról, illetve annak összetevőiről. A fehérvári öregek a demokrácia legfontosabb elemének az erkölcsöt, a szólásszabadságot, a sajtószabadságot, a jogkövető magatartást illetve a hagyományok tiszteletben tartását gondolják. Ezekhez képest kevésbé fontosnak vélik a gyülekezés szabadságát, a többpártrendszert, a kisebbségi jogok biztosítását és

sokkal kevésbé fontos (bár nem mellőzhetőnek) tartják a toleranciát mássággal szemben és a közéletben való aktív részvételt.

	Fontosság indexe százfokú skálán (Átlag)	1. csoport	2. csoport
Közéletben való aktív részvétel	54	37	66
Sajtószabadság	85	69	94
A hagyományok tiszteletben tartása	82	70	86
Erkölc	94	85	98
Feltétel nélkül betartani a szabályokat	85	79	88
Tolerancia, a mássággal szemben	68	44	82
Kisebbségi jogok biztosítása	78	55	88
Többpártrendszer	79	55	94
Szólásszabadság	89	72	98
Gyülekezés szabadsága	80	56	96
		35 %	65 %

A székesfehérvári idősök demokrácia felfogásuk alapján két markánsan elkülöníthető csoportba rendezhetők. Az egyik csoport a demokratikus berendezkedés valamennyi jellemzőjét fontosnak gondolja, még a közéletben való részvétel indexe is megközelíti a 70 pontot, a többi itemnél pedig 86-98 pont közötti magas fontossági index mérhető. Ők alkotják az idős minta 65 százalékát. A másik csoportba az idősök egyharmada tartozik, ők egyáltalán nem tartják fontosnak a közéleti részvételt, szerintük a tolerancia sem fontos része a demokráciának és a kisebbségi jogok biztosítása, a gyülekezés szabadsága de még a többpártrendszer tekintetében is igen megosztottak. Ezzel szemben a demokrácia legfontosabb összetevője szerintük az erkölcs, a szabályok feltétlen betartása és a hagyományok tisztelete, de fontosnak tartják a szólás és sajtószabadságot is. Annak a kérdésnek a megválaszolása, hogy ez a „sajátos” demokrácia felfogás miből fakadhat (életélmények, történelmi tapasztalatok, személyes politikai meggyőződések stb.) további kutatást igényelne.